శ్రీ

సతి అనసూయ

(ఆఱంకముల నాటకము)

గ్రంథకర్త
శ్రీయుత సోమరాజు రామానుజరావుగారిచే రచియింపఁబడినది.

ప్రకాశకుఁడు.

కురుకూరి సుబ్బారావు,
సరస్వతీ బుక్కుడిపో,
భీమవోలు అండ్ బెజవాడ.

319 - నాటకములు

మొదటికూర్పు 1000 ప్రతులు.

శ్రీ సీతారామాంజనేయ ముద్రాక్షరశాలయందు
ముద్రింపఁబడియె,
రాజమండ్రి.

1928

All Rights Reserved] [వెల రు ౧-౦-౦

సతీ అనసూయ.

—◆ ప్రథమాఙ్కమ్ ◆—

ప్రథమదృశ్యము—అంధకారము.

పాపములు—(వికృతాకారములతో నార్చుచు, గంతులు వేయుచున్నవి)

(అనుబంధము ౨)

[అంధకారము మేఘమండలముగ మారుచున్నది.]

(గంగ ఆకాశమునుండి మెల్లగ దిగుచున్నది.)

గంగ—(అను-3) హా! పరాత్పరా! దీనబంధూ! నన్నీ పాపములనుండి రక్షించువారెవ్వరు? నాలో మునుంగు పాపాత్ముల దురితములన్నియు నీవిధముగ నన్ను వెంబడించుచున్నవి. ఎన్ని ప్రదేశములు సంచరించిన నీ బాధ తప్పుటలేదుగదా! దేవాదిదేవా! దీనబంధూ! స్వయంభూ! లోకరక్షకా! పాహిమాం! పాహిమాం!

(అనుబంధము ౪)

[ఆకాశవాణి ప్రత్యక్షమగుచున్నది.]

ఆకా—దేవీ! భాగీరథీ! నీ యాక్రందనము నాలకించి జాలినందితిని. నే నాకాశవాణిని. గంగామతల్లివగు నీవు దుఃఖించిన లోకంబు లాగునే?

గీ. సకల కలుషముల్ హరియింపఁ జాలునీకు
కలుషమేమిటికమ్మ! గంగాభవాని!
పరమపావనియగు పతివ్రతనుఁజేరి
ప్రార్థనము సేయుమీ వెత బాయునీకు.

నీకు శుభంబగుఁగాక! నేఁ బోయెద.

(అని—గ—ప్రస్థానము)

గంగ—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి!! ఈ యాకాశవాణి నాకెంత మేలుగావించినది! నేనిప్పుడు వైకుంఠమునకరిగి మహాపతివ్రతయగు లక్ష్మిం బ్రార్థించెను.

పాప—(అను ౨) (అందఱు ప్రస్థానము)

ద్వితీయ దృశ్యము—ఆకాశమార్గము.

నార—ప్ర॥ (అను ౬)

అకటా! నాబాధ నెవ్వరితోఁ జెప్పుకొందును?

గీ. అనయమును కలహంబు భోజనము బెట్టి
నన్ను విధి సృజియించియున్నను మదీయ
పూర్వఫలమునఁ బోరాటములు దొరుకమిఁ
జేసి శుష్కోపవాసంబుఁ జేయుచుంటి.

ఇప్పుడేవిధముగ నెవ్వరికిఁబోరాటముఁబెట్టి నాకడుపునింపుకొందును? (ఆలోచించి) ఆఁ! తెలసె- తెలసె- యోగదృష్టింజూడఁగాతనకుఁ గలిగిన పాపములం బరిహరించుకొనఁదలఁచి, గంగామతల్లి వైకుంఠమున కేగుచున్నట్లు తెలిసినది. ఏమి యీగంగవెఱ్ఱి? మహాగర్వమున లోకేశ్వరులగు తమ భర్తలనుసయితము సరకుసేయకున్న త్రిమూర్తుల

భార్యలకీ గంగపాపములం బోఁదోలుపాటి సామర్థ్యమెక్కడిది? వీరు నిశ్చయముగ నీప్రయత్నమున భగ్నమనోరథలయ్యెదరు. భూలోకమున వెలయు నత్రిమహర్షి సతియగునసూయానతియే, యీ మహా కార్యమునకు నమర్థురాలు. నే నిప్పుడీ గంగ ననసూయకడకుం బొమ్మనిచెప్పదునేని గంగా, సరస్వతీ, పార్వతుల కలుకరాకమానదు. అప్పుడు వారలాయనసూయను పరిశోధింపకపోరు. వహ్వా! వహ్వా! ఎంతచక్కని యాలోచనఁజేసితిని! ఇది నాకు చక్కని విందుగదా! పెట్టిన నిట్టి కలహామే పెట్టవలయును.

సీ. పతిమాట తన కొంగుబంగారుమూటగాఁ
దలపోసి యలరెడు ధన్యచరిత
ప్రాణేశుఁడే తన భగవంతునిగనెంచి
ధ్యానించుచుండు సన్మాననీయ
ధవునిచింతనమే సదావృత్తియని నమ్మి
పూజించుచుండు నద్భుతచరిత్రి
సకలసద్గుణగణ సంపూర్ణయైలోక
పావనియైన శుంభత్ప్రభావ
అందమున రతి-తాలిమియందు ధరణి
యైన, యనసూయ సాధ్వీమహాత్మ్య మమర
నది కతంబున నాచంద్రమై తనర్చు
నఖిలదిఙ్మండలాంతము లలముకొనుచు॥

నే నిఁక సత్వరముగ వైకుంఠమునకరిగెదను.

(అను ౭) (ప్రస్థానము.)

———

—♦ తృ తీ య దృ శ్య ము— వై కుంఠము ♦—

అర్ఘ్యాసనములపయి లక్ష్మి, సరస్వతి, పార్వతి, ప్ర॥
(పాపములు తరుముకొనిరాగా గంగ ప్ర॥)

పాప—(అను ౨)

గంగ—(అను ౮) దై వసతీమణులారా! ఇందిరాసరస్వతీశార దాంబలారా ! రక్షమాం ! రక్షమాం !

త్రిదేవులు—గంగామతల్లీ ! నీ కేమి విపత్తుసంభవించినది ?

గంగ—తల్లులారా ! వినుఁడు.

గీ. సకలజనుల పాపము లేను సంహరింప
నవి నను హరింపమొదలిడె నమ్మలార !
యతితరంబైన సాధ్వీమహాత్మ్యమునను
కలుషము నడంచి ననువేగఁ గావరమ్మ

మహాపతివ్రతలగువారి శాపంబునంగాక నీకలుషములణంగఁజాలవని యాకాశవాణి వచించెను. తల్లులారా! మీకన్నఁ బతివ్రత లెవ్వరు ? నన్ను రక్షింపుఁడు.

త్రిదే—(అను ౯)

లక్ష్మి—చెలీ! పార్వతీ! అమ్మాయీ! సరస్వతీ! నేనీ గంగామ హాదేవియార్తిఁ బాపెదను చూడుఁడు.

[కమండలోదకముం గొని]

గీ. అఖిలలోకైకమాతనే నగుదునేని
నావిభుఁడు లోకపతియైన దేవుఁడేని
ధవునియెడ భక్తిఁ బాయనిదానవేని
కలుషములు భస్మమై పోవుఁగాక ! నేఁడు. (చల్లును)

పీఠిక.

మొదటి కూర్పు.

నా ''స్వరాజ్యరథము,, ముద్రింపఁబడినతరువాత కొంచెమించుమించుగ తిరిగి మద్విరచితగ్రంథ మిదియే ముద్రింపఁబడుట— నేనాంధ్రదేశమును వదలి యీ బ్రహ్మదేశమునకు వచ్చుటయే యిందులకుఁ గారణము. రమారమి మూఁడుసంవత్సరములనుండి నేను— ''రంగూన్ శ్రీఆంధ్రజాతీయనాటకసభ'' యందు పనిచేయుచుంటిని. అప్పటినుండి యిప్పటివఱకు నేనీనాటకసభకొఱకై—రెండు నాటకములను రచించి, ప్రదర్శింపఁజేసితిని. అందు—మొదటిది ''ప్రహ్లాద,, రెండవది—''సతీఅనసూయ,, 1922 వ సంవత్సరమున రంగూన్ ఎలిఫిన్‌స్టన్ బయస్కోపునందీకథ కోహినూరుకంపెనీవారిచే ప్రదర్శింపఁబడినది. సరిగా సందర్భములు చూపఁబడినవో యటులే నేను దీనిని నాటకముగ వ్రాసితిని. బెజవాడ శ్రీమైలవరం బాలభారతిసభవారి హార్మోనియిస్టు శ్రీయుత అలుగులపాటి రామానుజులుగారప్పుడీసభయందుండిరి. ఈనాటకమున కనుబంధముగా ముద్రింపఁబడినపాటలకు వరుస్వరముల నిచ్చి విశేషశ్రమ వహించి నాటకమునకు వన్నెఁ దెచ్చిరి. వీరికి నేను కృతజ్ఞుఁడను. ఈనాటకము ప్రథమమున రంగూను లూయివీధి సునేరాం హాలులో ప్రదర్శింపఁబడినాఁడు భూమ్యాకాశములకొక్కటే వర్షధార! జనులిండ్లనుండి బయటను రాఁవీలులేదు. అట్టిస్థితిలో సభవారివసూలు సుమారు 1500 రూపాయలు. హాలులో నిసుక వేయుట కెడములేదు. నాటకసభాధికారులగు శ్రీయుత వెలగల వెంకటరెడ్డిగారీనాటకమునందు చూపినయాదర మసమానము—విశేషధనవ్యయమొనర్చి ఆకాశమున గంగాజలము, నారదు డాకాశమునవీణ వాయించుట, గంగాజలము భూమినుండి పుట్టుట, కాలసర్పము పూలమాలయగుట, మన్మథవన మైదువిధములుగా మాఱుట, త్రిమూర్తులు పిల్లలగుట, అనసూయ విగతవస్త్రయై పాలిచ్చుట మొదలగుప్రదేశములందు ధనవ్యయమునకు వెనుదీయక, గొప్ప ట్రాన్సుఫరుసీనులు చేయించిరి—

బయస్కోపునందు గులకరాళ్ళు పెనగలుగా వేయింపఁబడ చూపఁబడలేదు. అది మనపురాణములం దనుశ్రుతముగా వచ్చు న్నకథగావున ముద్రించునప్పుడునేనారంగమునుపైతమునుచేర్చితిని. తకుముం దిచ్చుట మాకు ముద్రణాసౌకర్యములు లేనందున నానా ములన్నియు నముద్రితములై యుండెను. ఇప్పుడు నాటకములన్నిం వరుసగాముద్రింపఁదలచియున్నాము.

విధేయుఁడు,

సోమరాజు రామానుజరావు, గ్రంథక

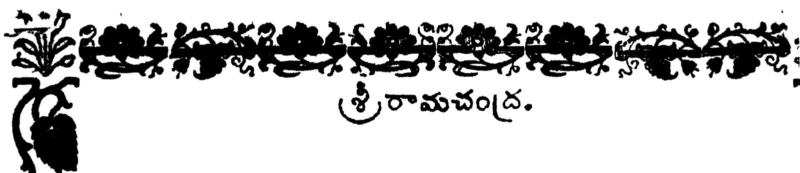
ఈనాటకమునందు వచ్చు పాత్రలు.

పురుషులు.

1 అత్రిముని-కథానాయకపతి
2 మన్మథుఁడు-కామదేవుఁడు
3 శ్రీమహావిష్ణువు
4 శంకరుఁడు
5 బ్రహ్మ
(3–5) త్రిమూర్తులు
6 భృంగి-శివానుశరుఁడు
7 నారదుఁడు-దేవముని-కథాసూత్రధారి
8 కౌశికుఁడు-కుష్ఠురోగియగు నొక విప్రుఁడు
9 పాపములు-గంగనుచుట్టుకొనునవి
10 ఇంద్రాగ్నియమవరుణులు-దేవతలు
11 మాలపిల్లలు
12 భూతము
13 దత్తాత్రేయుఁడు-బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరాంశము

స్త్రీలు.

14 అనసూయ-కథానాయిక
15 లక్ష్మి
16 సరస్వతి
17 పార్వతి
(15–17) త్రిదేవులు
18 నర్మద-కౌశికునిసతి
19 గంగ-సురనది
20 ఆకాశవాణి
21 ఒకమాలది

సతీ అనసూయ

నాంది

"అనసూయంబు; నిజపతిశాంతముహిమాశాంతంబు; లోకత్రయ వినుతోదంతము; నారదాశయసముద్వేలం; బరిస్ఫోమనుఃర్ ఘనదేవీత్రయమానసోల్లసిత దుర్గర్వాపహారంబు; స జ్జనమార్గపరిదశీలమై వెలయు నాసాధ్వీత్వమేలుర్ మనుర్.

ప్రార్థన.

—CHORUS—

నాంద్యంతమున మయూరాసనియు, వీణావాణియు సగు సరస సేవించుచు కొందరుస్త్రీలు ప్రవేశము.

స్త్రీలు—[అనుబంధము ౧]

వాణీ ! కమలాసనురాణి ! మాకు సమస్తధర్మోపదేశమ గావించితివి. ఇప్పుడు నీవు సల్పిన పతివ్రతాధర్మమహోపదే ము మాశరీరములఁ బులకాంకురము గలుగఁజేసెను. అయినను— కృతిధర్మము ననుసరించి యట్టిమహాసాధ్వులు గలరా యని స నందేహము గలుగుచున్నది.

సర—ఆసందేహము మీకేల? మున్ను సావిత్రిచరిత్ర వినియుండరే? అంతకన్న పాతివ్రత్యనిదర్శనము మీకేమిగావలయ

స్త్రీలు—తల్లీ! ఒక నాతిపాతివ్రత్యమహిమ నెఱుంగవలయుననిన చో, ప్రబలపరిశోధనమునం గాని తెలియ నలవిగాదు. శోధనములు గలుగకున్నంతవఱకుఁ గొందఱును పతివ్రతలే—సావిత్రిచరిత్రమున పరిశోధనము లేదే!

సర—సరే! అటులయిన ననసూయాదేవి దివ్యచరిత్రము మీ సందేహమును బాపఁగలదు.

స్త్రీలు—ఆ చరిత్రమును మేము చెవులార వినవలతుము. మాకిది నూతనేతిహాసము. అందలివిశేషములేమి?

సర—విశేషములా! వినుఁడు—

సీ. కమలేశపదజాత గంగాస్రవంతి యా
నంతిహేతువునిర్భీతయయ్యె
భంగంబునలుప నాభృంగీశుఁడరుదెంచి
యమపురాంతరమును కగిగివచ్చె
మదనుఁడేతెంచి సుకర్మదయూని ఘోరశా
పాహతిఁ బొల్పడి యుండుఁ జయ్యె
మానభంగము జేయుంబూని త్రిమూర్తులా
వెలఁదిపాతివ్రత్యరో బిడ్డలైరి.

గీ. దాఁపనేల?—గౌరియును, పద్మయును, నేను
గర్వమునుమాని యాసతి కాల్ఁబట్టుట
నారదుం డొకకలహోక్తనాటకంబు
నాడిహాస్యించె నాలింపుడమ్మ మీరు——

అనసూయదేవి దివ్యచరిత్రమును మీకెఱింగించెదనురండు

స్త్రీలు—భాగ్యము—(అనుబంధము ౧)

[ప్రస్థానము]

ఆంధ్ర నాటకములు.

గయోపాఖ్యానం చి॥ల॥	0- 8-0
ప్రసన్నయాదవం డిటో	0- 8-0
పారిజాతాపహరణం	0- 8-0
పార్వతీపరిణయము	0- 6-0
స్వప్నవాసవదత్త డిటో	0- 6-0
పద్మవ్యూహం చి॥ మా॥	1- 0-0
శ్రీకృష్ణరాయబారము	0- 12-0
సంగీత ప్రహ్లాద డిటో	0 12-0
భూలోకరంభ డిటో	0- 12-0
శ్రీరామజననము సో॥రా॥	0. 8-0
సీతాకల్యాణము డిటో	0- 8-0
సుగ్రీవపట్టాభిషేకము	0- 8-0
లక్ష్మణమూర్ఛ డిటో	0- 12-0
రాణీసంయుక్త అ॥ శే॥	0- 8-0
చంద్రకాంత డిటో	0- 12-0
సంపూర్ణరామాయణం	1- 0-0
లంకాదహనము	1- 0-0
పురూరవ (జయప్రద)	1- 0-0
సావిత్రి ద్రో॥సీ	0- 12-0
చతురచంద్రహాస డిటో	0- 8-0
అహల్య మ॥అ॥	1- 0-0
సత్యహరిశ్చంద్ర	1- 2-0
సంగీత గులేబకావళి	1- 0-0
బిల్వమంగళ చింతామణి	1- 0-0
బుద్ధిమతీవిలాసము	0- 12-0

గర్వభంగము అ॥ సు॥	0-12-0
లాల్ గోహరు డిటో	0- 12-0
బంగన్ బకావళి డిటో	1- 0-0
పసర్ బకావళి డిటో	1- 0-0
శ్రీకృష్ణవిలాసము డిటో	0- 12-0
ప్రతిజ్ఞా పాండవం డిటో	0- 12-0
హాస్యతిలకప్రపంచనాటకము	0- 12-0
ప్రతిజ్ఞాయాదవం డిటో	0- 12-0
కనకతారా చం॥ శే॥	1- 4-0
తులసీదేవి మ॥ వేం॥	1- 0-0
సతీతులసి ద్రో॥ సీ॥	1- 0-0
పాండవజననం రా॥ నా॥	0-10-0
పాండవోద్యోగం డిటో	0- 12-0
పాండవ విజయం డిటో	0- 12-0
పాండవాశ్వమేధం	0- 12-0
సంపూర్ణోత్తరరామాయణం	1- 0-0
అహల్యాశాపవిమోచనం	0- 12-0
సువర్ణపాత్ర డిటో	1- 0-0
మహానంద బ॥ గో॥	1- 0-0
వైరాగ్యచింతామణి	1- 0-0
హనుమద్రామసంగ్రామం	0-12-0
సత్యహరిశ్చంద్ర రా॥నా॥	0- 12-0
సంపూర్ణరామాయణం	i- 0-0
సీతారామ వియోగము	0- 12-0

సరస్వతీ బుక్కు డిపో. బెజవాడ.

నవలలు—కథలు—పూర్వప్రబంధములు.

కాళిదాసచరిత్ర	1- 0-0	మనుచరిత్ర	1- 0-0
భోజరాజచరిత్ర	1- 0-0	వసుచరిత్ర	1- 0-0
వేములవాడ భీమకవి	1- 0-0	శృంగారనైషధము	1- 0-0
తెనాలిరామకృష్ణకవి	1- 0-0	శశాంకవిజయం	1- 0-0
శ్రీనాధకవిచరిత్ర	1- 0-0	సారంగధర	1- 0-0
బమ్మెరపోతరాజచరిత్ర	0-12-0	హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	1- 0-0
కృష్ణదేవరాయ చరిత్ర	1- 0-0	భాగవతరత్నములు	1- 0-0
భట్టివిక్రమార్కులకథలు	-0 4-0	భారతరత్నములు	1- 0-0
మదనకామరాజుకథలు	0- 8-0	వేమనరత్నములు	1- 0-0
శుకసప్తతికథలు	0- 6-0	భారత పద్యరత్నావళి	0-12-0
పన్నెండు ప్రధానుల కథలు	0-12-0	విజయవిలాసము	0-12-0
వినోదకథలు	0 -8-0	వైజయంతీవిలాసం	0-12-0
సిద్ధార్థచరిత్ర	0-12-0	రాజశేఖరవిలాసం	0-12-0
ఆంధ్రభోజచరిత్ర	1- 0-0	ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నం	1- 0-0
గులేబకావళికథ	0- 8-0	సంపూర్ణరామాయణం	1 0-0
అల్లి అర్జునచరిత్ర	0- 8-0	శృంగార శ్రీనాధను	1- 0-0
స్త్రీభక్తవిజయం	0-8-0	కొట్టమతిశాస్త్రము	1- 0-0
పంచపాండవులవనవాసం	1- 0-0	బిల్హణీయము	0-12-0
రామకృష్ణ పరమహంస చరిత్ర	1- 0-0	జైమినిభారతము	1- 0-0
		కాళిందీపరిణయం	0- 8-0
కర్పూరమంజరి	1- 0-0	పాండురంగమహాత్మ్యము	1- 8-0
రామచంద్ర విజయం	0-10-0	రసికజనమనోభిరామం	1- 0-0
రాజరత్నము	0-12-0	తుఖారామ్	1- 0-0
ప్రచండ భైరవము	0-12-0	బలవద్వివాహం	0- 9-0
భగవద్గీత	1- 0-0	అధ్యాత్మ కీర్తనలు	0-10-0

సరస్వతీ బుక్కుడిపో. బెజవాడ.

పాప—(భస్మముగాక అట్టహాసముచేయును.) (అను ౨)

గంగ—సాధ్వులారా ! రక్షింపుఁడు--రక్షింపుఁడు.

లక్ష్మి—చెలీ! పార్వతీ! నేనేమైన నపచారముఁజేసియున్నానా?

పార్వ—సఖీ! నేఁడు నీవనిర్మలవై యున్నట్లున్నావు. నేను వీని మదమణంచెద నుండుము. (కమండలోదకముంగొని)

గీ. విగతకలుషయా సాధ్వి నే నగుదునేని
జగతికెల్లఁ బరాశక్తి లగుదునేని
సర్వలయమూర్తిశంకరునతిన యేని
కలుషములు భస్మమైపోవుఁగాక ! నేఁడు.

(చల్లును)

పాప—(భస్మముగాక అట్టహాసము చేయుచున్నవి.)(అను ౨)

గంగ—హా ! తల్లులారా ! రక్షింపుఁడు.

సర—చెల్లెలా ! నీవుండుము. నేనె వీనినిసంహరించెదను.

[కమండలోదకముంగొని]

గీ. వేదములునాయెడల నుద్భవించునేని,
యఖిల శబ్దపరబ్రహ్మనగుదునేని,
యలచతుర్ముఖ నిక్కంపు టతివనేని,
కలుషములు భస్మమైపోవుఁగాక! నేఁడు-(చల్లును)

పాప—(భస్మము గాక) అట్టహాసముచేయుచున్నవి.(అను ౨)

గంగ—మాతలారా! రక్షింపుఁడు--రక్షింపుఁడు.

లక్ష్మి—గంగా ! నీవాకాశవాణియాదేశమును పొరబాటుగ వినవుగదా !

పార్వ—భాగీరథీ! నీకలుషము లీవిధమున నివృత్తిగాఁజాలవు.

గంగ—హా! ఆకాశవాణియాదేశమును పొరపాటుగ వింటెనను

చున్నారా ? లేదు. తల్లీ ! పొరపాటుగవినలేదు--కాని నాయదృష్టమే పొరపాటుగనున్నది. అందులకు మీరేమిచేయఁగలరు ?--ఓలోకరక్షకా! దీనబంధూ ! పాపులను నాదరిఁజేర్చి రక్షించినందులకా నాకీ పాటుగల్పించితివి ? లోకరక్షణముగాఁ అకే నాకిట్టిపాటు గలిగినచో-లోకళికులకెట్టి దుస్థితులుగలుగవలయు ? నాయెఱింగినంతవఱకు నేనొనరించిన దోసములేమియునులేవే? నన్నిటులేల శిక్షించెదవు ? సకల లోకాంతర్యామివై సర్వకాలములందు నిన్ను భక్తితో స్మరించెడు వారల యాపదలంబాపుటయే నీయభీష్టముగదా--నన్నిటులేల నమయించుచున్నావు? నీకిదిధర్మమా?--యుక్తకర్మమా?--

(అను ౧౦)

నారదాదిమునీంద్రవందితచరణారవిందా ! గోవిందా ! రక్షింపుము.

నారదుఁడు——(ప్ర॥)

(అను ౧౧)

గంగ——మునీంద్రా ! నమస్కారము.

నార——సుమంగలీభవ ! భాగీరథీ ! నీచరిత్రమంతను నేను దివ్యదృష్టిచే నెఱింగితిని. నిన్నీత్రిభువనంబుల రక్షింపఁగలపతివ్రత దేవతలలో నెందునులేదు. భూలోకంబున మహామునిశ్రేష్ఠుఁడగు నత్రియనునాతని కనసూయయను సాధ్వీతిలకముగలదు. ఆమెను నీవు శరణంబు వేడెదవేని, నీపాపంబులెల్ల పటాపంచలగును. శీఘ్రముగ నచ్చటికిఁ బొమ్ము. (అను ౧౨)

గంగ——మహాత్మా! ధన్యురాలనైతిని (ప్రస్థానము)

పాన——(అను ౧౨) [వెంబడించును]

నార——ఇందిరాభవానీ శారదాంబలారా! మీకుం గుశలమా?

లక్ష్మి—నారదా ! మాకుశలమున కేమిగాని, ఇప్పుడు భాగీర థి నేమియో చెప్పుచుంటివి. మేము తిన్నగవినలేదు. మఱొక్క సారి చెప్పుము.

నార—ఒక్కసారిగాదు. వేయిమాఱు లాసాధ్విపేరుతలపెట్టి నను దోసములేదు. ఆ యనసూయా దేవి మహాత్మ్యమును వినుఁడు.

సీ. పాపంబులను పటాపంచలుగావించి
చండాలురకును మోక్షమునొసంగు
నలుకవహించెనా—యఖిలరాత్రించర
సంఘంబునైన భస్మంబొనర్చు
తనసదయుపతివ్రతా శక్తిచే ఘోర
సర్పమైనను పూలసరముఁజేయు
మృతినొందినట్టి దుర్గతునైనక్షణములో
ఘనపునర్జీవితుగాఁ నొనర్చు
నెదనుమన్మథుఁడైన చలింపఁబోక
దోషమునడంచి భయకంపితునిగఁజేయు
లలిఁ ద్రిమూర్తులనైన బాలకులఁజేయు
తరమె యనసూయ ఘనమహాత్మ్యంబుఁ దెలుప.

లక్ష్మి—నారదా ! చాలు—చాలు మర్త్యాంగనయఁట! పతి వ్రతయఁట! భాగీరథిపాపంబులు వాపునఁట! కలహప్రియుండ వగునీ కొకరిని నిందించుటయే స్వభావమగుటచే, నటులందువు. భూలోకమే డకి సాధ్వీత్వమునకు నెలవగుటెడకి ఇది యెవ్వరైన నమ్మెదురాకి నార దా! నీగుణమును వదలవైతివిగదా!

పార్వ—కలహాభోజనా! నారదా!—నీకెప్పుడును మమ్ముని దించుటయు, పాపంబులం దారితేరిన మర్త్యాంగలను నుతించుటయే

వృత్తిగదా! ఛీ! ఛీ! నీబుద్ధి యింతనింద్యమని యెఱుంగమిగదా మతి లేనివేల్పులందఱు నిన్నుఁ బెద్దఁజేసెదరు. ఇట్టియబద్ధములు వచించిన నీకేమిలాభము?

నార—అమ్మా! నేనువచించిన దేమియు ననృతముగాదు. ఆ యనసూయామహాదేవి సకలగుణసంభరిత—పతిభక్తినిరత—శుభచరిత—మీ కలుకగలిగిన నేమియుఁ జెప్పలేను. కాని, మీరునసహిత మాసాధ్వీమూలమునఁ బవిత్రులుగావలయునని నాయభిమతము. మీపతులుసహిత మామెను మాతృభావమునఁ గాంచుశుభకాలమును, నే నీకన్నులతోఁ జూడకపోను. సత్యమును వచించుటయే నాయభిమతము. కావున నట్లువచించితిని. సర్వజ్ఞు లగుమీ కలుకగలిగిన నేనేమిచేయువాఁడను!

త్రిదే—(అనుబంధము ౧౩)

లక్ష్మి—నారదా! నేను పతివ్రతనుగాననియేనా నీయభిప్రాయము?

నార—అమ్మా! కారనికాదు; గాని మీకును గొన్నిలోపములుగలవు. ఆమె కాలోపములును లేవని నానమ్మకము.

లక్ష్మి—నాకేమిలోపమున్నది?

నార—సీ. ఓరామ! రామావతారకాలమునాఁడు
లేడిఁదెమ్మని నీవు వేఁడినావు
అది రామచంద్రున కహితమాటనెనీవు
కడలేనియిడుమలఁ గుడిచినావు

పార్వ—నారదా! నాకేమిలోపమున్నది?

నార—

సీ. శాంభవీ! నాఁడు దక్షప్రజాపతియజ్ఞ
మరయుకోరికనునీ వరిగినావు

ఆదిపరమేశున కహితమాటనేనీవు
కడలేనియిడుమలఁ గుడిచినావు
సర—విధితనయా! నా కేమిలోపమున్నది?
నార—సీ. శారదా! విద్యావిశారదవానీవు
పతిముఖంబిల్లుగాఁ బరగినావు
ఆకారణంబున నతిదరిద్రులపొంత
జెలఁగెడు దుష్ప్రాప్తిఁ జెందినావు
గీ. సకలభువనైక పావన జనులార
శారదా! శాంభవీ! పద్మసదనలార!
సాధ్వి యనసూయ భువనవిశ్రాంతకీర్తి
యామె కేలోపములుఁ గల్గవమ్మ నిజము.
పార్వ—ఏమినారదా! భర్తృజవలె పొగడఁ జొచ్చితివి? సీకన
సూయ యనిన మహాభిమానముగా నున్నదే?
లక్ష్మి—పోనిమ్మాతని కభిమానమున్న నేమి, లేకున్న నేమి? ఆ
యనసూయ మనతలదన్ను సాధ్వియయినచో మనమునుఁ జూడఁదగిన
దే! నారదా! మాకు నిదర్శనముం జూపఁగలవా?
నార—అమ్మా! వేఱునిదర్శన మేమికావలయును? భాగీరథీవి
షయమే మిమ్ముల సంతృప్తులం జేయఁగలదు. మీరు స్వయముఁగ నా
చరిత్రమునుఁ జూచిరండు.
పార్వ—ఇది మంచిపద్ధతి.
లక్ష్మి—అవును. మనమిప్పుడే పోవుదము.
నార—అమ్మా! ఒక్కమారిటుల నచ్చెదరా!
లక్ష్మి—ఏమి?
నార—(ఉత్తరీయముచెఱఁగుతోఁ జేయివిడి నవరించుకొనుచుం
డును.)

లక్ష్మి—అదేమి అదేమి? ఏదయిన ఫలాహారము దెచ్చుకొంటి వాయేమి?

సర—ఆతనికి కలహములేఫలాహారములు—వేరేమికావలయు!

పార్వ—నారదా! మాటాడవేమి? ఒడిలోని మూటిదలకు నో రూరుచున్నదా యేమి?

నార—(చూపుచు) ఏదమ్మా! వట్టిగులకరాళ్ళు

లక్ష్మి—నీకేమిపైత్యమా నారదా! గులకరాళ్ళు దెచ్చుకొంటివి!

నార—ఆఁకలియగుచున్నదమ్మా!

లక్ష్మి—ఆఁకలితీరుటకు గులకరాళ్ళు తినెదవాయేమి?

నార—మీదయయుండి వండిపెట్టినచో—

సర—సరిపోయె. వెఱ్ఱి కుదిరినది. రోఁకలి తలకుఁ జుట్టుమనిన ట్లున్నది.

నార—వెఱ్ఱియునులేదు—రోఁకలియును లేదు. తలకుఁజుట్టు మనునంత యవివేకినిగాను.

లక్ష్మి—కాకేమి? నారదా! గులకరాళ్లువండి పెట్టవలయునంటివిగదా!

నార—సాధ్వులని—అమోఘవాఙ్మాత్రమున ప్రపంచమును తనక్రిందుగఁ జేయుపవిత్రశీలలని గంపెడువిశ్వాసమున నాయాఁకలి తీరుననుకొని గులకరాళ్ళు తెచ్చుకొంటిని, గాని యాశాభంగమైనది.

లక్ష్మి—సరిసరి! ఇంతకవిశ్వరుఁడవు తెలుమంత్రి మెఱుఁగవా యన్నట్లుమాటాడు నీకేమిప్రత్యుత్తరమీయఁగలము? తినుటకు పంచభక్ష్యభోజ్యము లనేకములుండ రాలు తినెదనన్న వికారగుణమేమి నీకు?—

నార—తల్లీ!అటులనా! తెలిసినదికాదు.నాయభిప్రాయమున—

గీ. అర్కునైనఁగాని యరికట్టవలయు, రా
లైన వండవలయు—వలదిత్రిమూర్తిగ
ణమునయిన శిశులఁ గావింపవలయు ; నీ
జగతి నామెగాదె సాధ్వియనఁగ!

లక్ష్మి—ఓహో! ఎంతవిచిత్రోపన్యాసము! నారదా! ఒకవేళ మీయనసూయ యీపనులన్నియుఁ జేయఁగలదేమో! అడిగిచూఁడు.

నార—ఉపవాసముంధునా యెప్పటినడుగక. కానిండు. అనసూయనే యడిగెదను.

లక్ష్మి—ఒకమాట—ఆయనసూయ యీగులకరాళ్ళను నీకు వేయించి ఫలాహారముగా నిడినప్పుడు మమ్ము మఱువక మాకును బెట్టుముసుమా!

నార—ఆహా! అభ్యంతరమేమి? కాని మీరుముగ్గురుఁ గలసి తింటిరా నాకుఁ దక్కునా?

సర—బాగున్నది. మీరు కొనఁబోవుగేదె మానెయఁబోవు బచ్చలిపాదు మేసినదన్నట్లున్నది.

లక్ష్మి—పొద్దుపోనిమాటలతో నేమి? భారతీ! శాంకరీ! రండు పోవుదము.

నార—అమ్మా! నాకు సెలవు.

లక్ష్మి—మంచిది. అనసూయమాట మఱచిపోకు.

నార—మీరును మఱువవద్దు.

లక్ష్మి—మేమా మఱచునది! ఇప్పుడే చని పరీక్షింపమా?

(ప్రస్థానము)

నార—(స్వ॥) ఆఁ! ఎంతగర్వ మీత్రిదేవులకు ? తొందఱయేల? శీఘ్రముగ నణఁగనున్నది. (అనుబంధము ౧౪)

శ్రీ

సతీ అనసూయ.

ద్వితీయాఙ్కమ్.

ప్రథమదృశ్యము— అత్రిమున్యాశ్రమభూమి

అన—(కమండలముతో ప్ర॥)　　　　(అనుబంధము. ౧౫)

ఆహా! పతివ్రతయైజన్మించినదానికి పతిభక్తియేకదా తారకము!

సీ. సంసారమను మహాసాగరంబుఁ దరింపఁ
　　　　ప్రాణనాధునిసేవ యానపాత్రి
అనమానవిషయసౌఖ్యపిశాచములఁ ద్రోల
　　　　రమణునామంబె మారణజపంబు
భవమహాశాపాశబంధమ్ములం ద్రెంచ
　　　　నాత్మేశు బోధ ఘోరాశిధార
కనుమాయు కలుషాంధకారంబు నణఁగింప
　　　　భర్తృచింతనము దివ్యాంజనంబు
తరళ గతిలేనిముక్తిసౌధంబుఁ జేరఁ
ప్రాణనాధునిభక్తి సోపానపంక్తి
జీవయాత్రనుగావింప జీవితేశు
ప్రవిలవంబైన సర్యాట రాజబాట.

నానాథునియాజ్ఞానుసారంబుగా నుదకంబునకై వచ్చిన నాకెం దును పుడిసెడునీళ్ళయినఁ గాన్పింపవే! కారణ మేమిచెప్పుమా!

(పాపములు వెంటరా, గంగ తత్తరముతో ప్ర॥)

పాప—(అనుబంధము ౨)

గంగ—అనసూయాసతీ! గుణవతీ! నేను గంగను. ఈపాపములు నావెంటఁబడి పీడించుచున్నవి. నీకు వలయు జలంబులను నేనొసంగెదను. నన్ను రక్షింపుము.

అన—అమ్మా! లోకంబులను పవిత్రముగావించు నీ కల్యాణగుణానసహాయమా? నాయందు నీ కట్టి విశ్వాసముగలిగి వచ్చితివి; గావున, నాపతి తపోమహిమంబున నటులే నీ వెత బాయఁగలదు. కాని, నాప్రభునికొఱకు జలంబులనొసఁగి రక్షింపుము.

గంగ—అట్లే జలంబులఁ బరిగ్రహింపుము. (ఒసంగును.*)

అన—(జలంబులఁగొని) తల్లీ!—ధన్యనైతిని. నిన్నుఁజిరకాల మునుండియు బాధించు నీపాపంబులిదే భస్మీపటంబగును; చూడుము.

మ. అనయాంబుం బతిపాదచింతనమునం దానందముంబొందు నె
మ్మనముం గల్గినదాననేని పరమామ్నాయానుధర్మంబు స
ల్పిన సాధ్వీమణినేని దైవతనదీ వీచీగతాఘుంబు లె
ల్లను, భస్మంబగుఁగాక! జీవితము లెల్లంబాసి నాశంబులై.

(పాపములు భస్మముకాఁగా తెరవ్రాలును)

దృశ్యము, ౨—వైకుంఠము.

ప్రవేశము—లక్ష్మి, సరస్వతి, పార్వతి.

పార్వ—అక్కా! సరోజసంభవా!

గీ. కాంచితిమి కన్నులార; గంగాభవాని
కలుషసంతతు లనసూయకారణమున

---

*ఇచ్చట పాతాళజలయంత్రము చూపవలయును.

భస్మమగుటయు; నామె కాపంగబడుట;
సంశయంబులే దనసూయ సాధ్వియగును.

లక్ష్మి—చెలీ! పార్వతీ—ఆమె సాధ్వియేయని పల్కుచుంటి వా? చాలు చాలు నీసిగ్గు చితికినట్లేయున్నదిలే! దేవకాంతలమై-జగత్కర్తలగు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల సతులమగుమనము,గా వింపలేని యొక కార్యమును మానవాంగన గావించుటయు, దానికినారదుండెంతో మనలదూషించుటయు, గన్నులారం జూచియు నిటులా యనసూయనింకను మెచ్చుకొందువేమి- ఇది మనకు మహావమానముగాదా? ఎటులైన నామానవాంగన నవమానపఱచి, యసాధ్వి యనిపించిన గాని మనకీదుఃఖము తీరదు. కోడలా! సరస్వతీ! నీ వేమందువు?

సర—అత్తా! నీయభిమతమే, నాయభిమతము.

లక్ష్మి—గౌరీ! సరస్వతీ! నాయుద్దేశము నాలకింపుఁడు.

(అనుబంధము ౧౬)

ఆ. అవని మనకు నెట్టియవమానమైన రా
నిమ్ము; కీర్తిపోవనిమ్ము; మనదు
జీవితేశ్వరులకు చిన్నతనమ్మె రా
ని మ్మసాధ్విఁ జేతునమ్మదాని.

పార్వ—ఇదినాకభిమతము.

సర—ఇది నాకంగీకారము.

లక్ష్మి—ఇదిగో! నారదుం డిటే వచ్చుచున్నాఁడు.

నార—ప్ర॥ (అను ౧౭)

నార—అమ్మా! మీకందఱికిని దాసుని నమస్కారములు.

లక్ష్మి—అబ్బాయీ! నారదా! అనసూయంజూచితిమి. ఆనరదించితిమి. ఆమె నీపొగడ్తకుఁ దగినదిగదా! నీవుగాంచి యానందించితివా?

పార్వ—నారదా! మమ్ముల నవమానించుటయే నీకు పని; గావున మా యవమానముం గని మఱియొకమా రానందింపుము.

నార—అమ్మా! శాంకరీ! నాకం దెవ్వ రన్యులు? లోకమాత యగు నిందిరాదేవిగారు నాకుఁ బితామహియు, నీ శారదాదేవి తల్లి గారునుగదా! ఇఁక నీవా! జగద్ధాత్రివి; చెప్పవలసిన దేమున్నది? మిమ్ము లనవమానించుట నా మతమెట్లగును? అట్లవమానించిన నా కేమిలాభము? నిజమాడిన నిష్ఠురమయ్యె నను చందముగలిగెఁగదా? అదిగాక, అమ్మా! అనసూయ పతివ్రతయైనంత మాత్రమున మీకీ దుఃఖ మేటికి? ఆయమం గని యానందించుటకు మీరు విచారించెదరేమి?

పార్వ—ఏమి నారదా! మ మీర్ష్యా పరవశలనుఁగా భావించినట్లున్నావు? మీ యనసూయ యెంత గొప్పదైనను మేమంత దుస్స్వభావల మగుదుమా? కాకతాళీయముగ గంగపాపములఁ బోఁ ద్రోలినంతనే సరికాదు. త్రిలోకపూజనీయ సమర్థత కలుగవలదా?

గీ. దీనులకు సిరులిచ్చు శ్రీదేవికన్న
బ్రహ్మవిద్యానిధాని యీ వాణికన్న
ఖలుల నాశముజేయు నాకన్న నామె
యెందధికురాలో? వేఁగ వచింపుమయ్య.

నార—అమ్మా! నేను మిమ్మవమానింపలేదు. కేవలము యదార్థమును వచించితిని.. ఐనను, నీవడిగితివి; కావున నాకుఁదోఁచిన తెఱఁ గెఱిగించెదను. వినుము.

సీ. తలఁచెనా—లోకసంతానమెల్లను నామె
మహిమచేత సువర్ణమయము జేయు,
ఆసతి భర్తృనామామృత ధ్యానంబె
ఘన బ్రహ్మవిద్యాధికంబునమ్మ,

ఖలవినాశంబు సత్కులజ పోషణము నా
తన్వి కత్యల్పమాత్రంబులమ్మ,
మూడుమూర్తులును నాముదితకు తనభర్త
చెంత పుత్రులుగ గాన్పింతురమ్మ,
వింత యేటికి? శాంకరీ!-విను; తెలిపెద
నించుకానతి యలుక వహించెనేని
భువనములు మూడు భస్మమై పోవునమ్మ
నాతి యనసూయ పత్రికృతికతీతసుమ్మ!

లక్ష్మి—నారదా! గ్రుడ్డువచ్చి పిల్లను వెక్కిరించినట్లు నీవు వచ్చి యనసూయను పొగడి మమ్మాక్షేపింప నక్కఱలేదు. భూలోక కాంతల పావనత మే మెఱుంగనిదికాదు. బాలుఁడవగుటచే, ప్రపంచ జ్ఞానములేక నీ విట్లాడుచున్నావు, నీయనసూయి నసాధ్వియని నీచోట ననిపించెద; చూడుము-

నార—అమ్మా! వట్టిప్రగల్భముచతో లాభమేమి?-ఆ కార్య ము మీావలనగాదు; మాను. [అను ౧౮]

లక్ష్మి—కానిమ్మ-ఆమె పావనత యేదియో తెలిసికొనవలసి పదే- శారదా!గౌరీ-రండు. మీాకామె నవమానించు తెఱఁగు దెలి పెదను. [ప్రస్థానము]

నార— [అను ౧౯]

దృశ్యము—3 కైలాసము.

—:o:—

పార్వ— [అను ౨౦]

ఈ కార్యమును భృంగీశ్వరునిచే నిర్వహింపం జేయుటయే సమంజసమని మాకుఁదోఁచుచున్నది...భృంగీశ్వరా ! ఇట్లొకమారు వచ్చెదవా?

భృం—[ప్రవే] అమ్మా! ఏమిసెలవు?-
పార్వ—నీవలన నొకకార్యము కావలసివచ్చినది.
భృం—ఎన్నడైన నీయానతి నిరాకరించితినే?-సెలవిమ్మా.
పార్వ—గీ. వసుధలో నత్రియను ఋషీశ్వరుఁడు గలఁడు;
సుదతి యతనికిఁ గల దనసూయ యనఁగ
నామెగౌరవ మెట్లైన నపహరించి,
కులటయను దుర్యశంబునుఁ గూర్పవలయు.
ఇందులకు వలయు నుపాయమును నేనెఱిఁగించెదను; రమ్మా.
[ప్రస్థానము]

——:)o(:——

దృశ్యము—౪ అత్రిమున్యాశ్రమము.

———

అ—సతీ! అనసూయా! నీవీ పతివ్రతా ధర్మఘట్టమును విన వలయును.

అన—దేవా! జాగరూకతతో నున్నాను.

అ—[చదువుచున్నాఁడు]

గీ. సత్కులజుఁడైన, మిగుల దుర్జాతుఁడైన,
రూపవంతుఁడైయైన, కురూపియైన,
భూదయితుఁడైన, నతి నిరుపేదయైన,
నీశ్వరుఁడు కాంతకెవుఁడు ప్రాణేశ్వరుండు॥

అన—ప్రాణేశ్వరా! ద్రాక్షామకరందేక్షురసమధురంబగు నీ కావ్యము, సాధ్వీజనంబులకు చింతామణిగదా- తరువాత వినిపింపుడు,

అ—[చదువుచున్నాఁడు]

గీ. పతియె దైవంబుగను, పతిపాదతీర్థ
సేవనమె సంతతము తన జీవనముగ
ధవునిచింతయె పరమ మంత్రంబుగాఁగ
కాంత తనలోకయాత్రను గడుపవలయు.

అన—నాథా! భగవంతుఁడు లోకములోని సతులనందఱను పరీక్షించుచు నిండారునానందము నీయఁజాలకున్నను, నాకుమాత్రము పరిపూర్ణ సౌఖ్య మిచ్చియున్నాఁడు.

అ—వెఱ్ఱిదానా! అప్పుడే భగవంతుఁడు నిన్ను పరీక్షింపనిదిన ము గడచినదా ఏరూపమున పరమేశ్వరుఁడు మానవులనెట్లు పరీక్షించునో యెవ్వ రెఱుంగుదురు?

సీ. బుద్ధిమతీదేవి పుత్రశోకముఁ గాంచి
శ్రీహరుచేఁ బరీక్షింపఁబడియె,
సత్యదేవత హరిశ్చంద్రుఁడు కౌశికు
చేత నెంతయుఁ బరీక్షింపఁబడియెఁ
దీము కండలుగోసి సిబిచక్రవర్తి మ
హేంద్రునిచేఁ బరీక్షింపఁబడియె,
అవమానమందిన ధ్రువకుమారుండు గా
సిలి, విష్ణుచేఁ బరీక్షింపఁబడియె.

వెదకిచూడంగ పదునాల్గు విశ్వములను
యశమునందినవారు దివ్యతతిచేత
బంధురముగఁ బరీక్షింపఁబడినవారె
కాగి తేజమునందు బంగారమట్లు.

అన—నాథా! ఆపరీక్షయు మఱింత కీర్తికే కారణమగును. కావున వగవంబనిలేదు.

అ—ఐనను మహారణ్యముల కందమూలములం దినుచు. దర్భశయనములందుండి నారచీరెలు గట్టుచున్ననీకు, నావలన నేమిసౌఖ్యమున్నది?

అన—నాథా! అట్లనంజెల్లునా?

సీ. పతిదండ నివసించు సతికి మహాదర
ణ్యప్రదేశము సదనంబుగాదె?
ధవుప్రేమనందిన తరుణికి కందమూ
లంబె మృష్టాన్న పానంబుగాదె?
నాథుని సేవించు నాతికి భీకర
కష్టప్రజంబె సుఖంబుగాదె?
కాంతు సంగతిగల్గు కమలాయతాక్షికి
కష్టమేమి పరమభాగ్యంబు గాదె?

గీ. సతికి ననుకూలతంగల పతి లభింప
భవన మదియేల? భర్మసౌభాగ్యమేల?
శోకమదియేల? మరి సాంసారికమేల?
వనితలకు ముక్తి భర్తృసేవాప్రసక్తి॥

అ—నీయట్టి విజ్ఞానసంపదగల వనితను భార్యగాం బడసినవాండను ధన్యతముండేయని నాయభిప్రాయము

(తెరలో)

ఓహో! లోకంబున ధర్మాత్ములెందును లేరే! క్షుద్బాధకుం దాళంజాలకున్నాను గదా! పుడిసెడు నీళ్లను, పిడికెడు మెతుకులు నిడి పోషించువారెవ్వరును లేరే!

ఉ. నాలుగునాళ్ళయుండి యశనంబును, పానము లేక, కానలోం
గాలము బుచ్చినాండను, జగంబున నా మను దాతలేండె? భూ

పాలుర కాలమందిరే! విపన్నులఁ బ్రోచు మునీంద్రులైన, నా
నాలుక కింతపాటి యశనంబును నీరము నీయఁజాలరే!

అన—నాథా! ఆయార్తధ్వని యేమైయుండును?

అ—దేవీ! ఎవ్వఁడో యొక యతిథి పాప మాహారవాంఛచే వచ్చియుండనోవును. ఉత్తమగార్హస్థ్యధర్మ మతిథిసత్కారమేగదా! కావున నీవాతనిని సత్కరించి రమ్ము.

భృంగి—(ప్ర)ఏదో కపటోపాయంబున నీమెను దుష్ట యనిపింపవలయును. ఇప్పుడాఁకలియని నెపము పెట్టెదను. హా! దైవమా! ఆకఁలి! ఆకఁలి-

అన—(బయటకు వచ్చి) ఆకఁలి యాఁకలియని యాక్రందించు నోయతిథీ! తిత్తిల్లకుము. ఒక్కక్షణమోర్చి యుండుము. నానాథుని సేవయయిన పిదప నీకాహారమిచ్చెదను.

భృంగి—ఇంకను నాథుని సేవయా! ఆహా! ఆకలిచే చచ్చు బ్రాహ్మణుని వాఁకిట నిలపి నాథుని సేవయని పలుకుచుంటివా! గొప్ప యిల్లాలివలె నున్నావే! కానిమ్ము. నా ప్రాణము లిచ్చుటనే పోయిన నా పుణ్యము నీకేదక్కగలదు. హా పరమేశ్వరా! ఆకఁలి, ఆఁకలి-

అన—అయ్యా! తెలియక పలికితివి గావున నీవునిర్దోషివేయగుదువు. నేనువచ్చువఱకు నిందోర్చియుండుము (లోపలకుఁ బోవును)

అ—ప్రాణేశ్వరీ! నాజపసమయమయినది, కావున వలయు పదార్థములను సేకరింపుము. నేను జపశాల కరిగెదను.

(ప్రస్థానము)

అన—(ప్రస్థానము)

భృంగి—హా పరమేశ్వరా! ఆఁకలి—ఆఁకలి—ఏమి యనసూయా! నీకింకను తీరిక గాలేదుగా! అయ్యయో! నాప్రాణములు పోయిన పిదప నీకు తీరిక యగునేమో! గర్భగోళమంతయు త్రాటియా

కుల మంట బెట్టినట్లు భగభగమండుచుండగా—నెట్లోర్చియుండఁగలను హా—భరింపలేను—భరింపలేను—నాలుక తడబడుచున్నది—శరీర ము తూలిపోవుచున్నది. ఏమి యనసూయా! నాకింత తిండివేయవుగా. ఓసి దురాత్మురాలా! అతిథులనిన నీకెంత నిర్లక్ష్యమే!—కుమ్మము లో నాఁకలిచే నొక బ్రాహ్మణుఁడు ప్రాణములు విడుచుటకు సంసిద్ధు డయియుండఁగా నీవు పతి కుపచారములు చేయుదునని వదలి చనుట! కు నీమనస్సెట్లొప్పినది? నీకెట్లు కాళ్ళువచ్చినవి? ఓభగవంతుఁడా! నన్ను పాపాత్ముల వాఁకిట నేలపడవై చితివి? అబ్బబ్బా!—ఆఁకలి—ఆఁకలి- ఈక్షుద్బాధఁదీర్చువారెవ్వరు? ప్రాణములు పోవసిద్ధముగనున్నవి. తల్లీ! నీవైన నాదగ్గఱ లేవే! దిక్కులేక—నట్టడవిలో—నీయతిథ్రముని వా కిట నాఁకలిచేఁ జావుమని నానుదుటవ్రాసితివా! (ఆక్రందించును.)

అన—(సత్వరముగా నాహారముతో ప్ర॥) ఓదేహీ ! త్వరపడ కుము. నీకిదేయాహారము. భుజించి స్వస్థచిత్తుండవుగమ్ము. నీతల్లి పుత్ర వంతురాలగునుగాక ! నీకు దీర్ఘాయుష్యము లభించునుగాక !

భృంగి—(ఆహారముంగాలితోఁదన్ని) ఛీ. ఛీ.—దురాత్మురా లా! అతిథులనిన నిరాకరణబుద్ధిగల నీయింట నొక కబళమైన భుజి యింతునా ?

(అను ౨౧)

ఇదే చూడుము. నాజటయే యొక మహాభూతమై నిన్ను సంహరిం చును. (జట భూమిపైఁగొట్టగా భూతముపుట్టుచున్నది.)

భూ—దేవా! నన్ను పిలిచిన కారణమేమి ? ఎవరిని భుజింప వలయును ?

భృంగి—భూతరాజా ! మదోన్మత్తురాలగు నీ యనసూయను భుజింపుము.

భూ—హా—హా—హా—హా (మ్రింగవచ్చుచున్నది.)

(అను ౨౨)

అన—నేను నిజముగు పతివ్రిత నయితినేని నాకీభూతబాధ తొలంగుగాక !

భూ—హా! దురాత్మా! భృంగి! ఈపతివ్రతనఁటగా నీవువధింపఁ దలఁచినది! చూడు! నిన్నేమిచేసెదనో? (మ్రింగఁబోవును.)

భృంగి—హా! హా! అనసూయాదేవీ! రక్షింపుము-రక్షింపుము జ్ఞాలహీనతచే నట్లాడితిని. దోషిని—దోషిని—నన్ను రక్షింపుము. (పాదములపైఁబడును.)

అన-తామసప్రధానుఁడనగు నోయతిథీ ! నక్షింపఁబడితివి. ఓ భూతరాజా ! నిలువుము.

గీ. శాంతమించుకయును దమ స్వాంతములను
గనక పరవంచనమె తమ కార్యముగనుఁ
బుడమిఁ దిరిగెడు క్రోధ సంపూర్ణమతుల
నశనముగఁ జేసికొమ్మ! నీవనవరతము॥

భూత—(అంతర్ధానమగుచున్నది.)

భృంగి—దేవీ! అనసూయా సతీ! నీపాతివ్రత్యమహాత్మ్యంబర యలేక దుష్ప్రలాపంబులాడిన నాతప్పుఁగాచి రక్షింపుము. నీదయారసంబున నేను జీవింపఁగంటిని.

అన—ఇట్టి పలుగాకిపనులెన్నడును చేయకుము.

(అను ౨౩) (ప్రస్థానము)

భృంగి—(అను ౨౪)

అమ్మయ్యా! ఇప్పటికి బ్రతికితిని. ఆయనసూయయే దయఁదలంపక పోయెనా—నేనీపాటి కా యమునింటపాత్ర కావునై యుండ

వలసినదే ఓపార్వతీదేవీ! నీపరీక్షచాలును. ఇఁకనయిన నామెను దయతోఁ జూచిన నీకు శుభముగల్గును.

పార్వ—(ప్రి) భృంగీ!—నీపరాభవముం జూచితిని. నీవింతతో నధైర్యపడవలసిన పనిలేదు.

భృంగి—ఏమమ్మా! ఇంకను నన్నధైర్యపడవద్దనియే చెప్పుచున్నావా? ఆయనసూయాదేవి దయాభరిత; కావునఁ బ్రదికివచ్చితిని. కానిచో నాకొఱకు మీరందఱును విచారింపవలసియుండెను. మా యమ్మ కడుపుకాలవలసిన దుర్యోగము పట్టియుండెను. ఇఁకనయినను మీ వెఱ్ఱితలంపులను మానుఁడు—ఆమె మహాపతివ్రత.

పార్వ—భృంగీ! నీకు వెఱ్ఱిపట్టినదా? నారదునివలె నీవు సైత మా యనసూయను మెచ్చుకొనుచున్నావు.

భృంగి—అమ్మా! నారదుఁడును నేనే కాను నిశ్చయానిశ్చయ పరిజ్ఞానము గలవారందఱును నామె మహాపతివ్రతయని చెప్పకపోరు.

పార్వ—అట్లయిన నేను నిశ్చయానిశ్చయ పరిజ్ఞానము లేనిదాననా?

భృంగి—అమ్మా! నేనంత మాటాడగలనా? కాని, నా మనవి, యొకటికలదు.

పార్వ—(కోపముతో) ఛీ—దుర్మార్గుఁడా! నాకు శ్రీరంగనీతు లుపదేశింపుమనియా భర్తగారు నీకుపదేశించినది? నేను చెప్పినపనిఁ జేయుము. నీకితరప్రసక్తితో నిమిత్తములేదు; భర్తగారి మెడలోని కృష్ణసర్పముం గొనిపోయి, మాయనసూయ నిద్రింబోవు భర్తకుపచారము సల్పుచుండగా మెడలో వేయుము. అప్పుడామె పాతివ్రత్యము వినాశమగును;

భృంగి—అమ్మా! కోపింపకుము—ఈకార్యమువలన నీకేమి లాభము?

పార్వ—ఛీ! దుష్కర్మా! నాతో నధికప్రసంగము చేసెదవేమి? లాభమో నష్టమో యదినీకేల?—వేగముగ కదలెదవా, శపింప వలయునా?

భృంగి—(భయముతో ప్రస్థానము)

పార్వ—ఈమాట తప్పక నాయనసూయ గర్వభంగముకాక పోదు. నారదమునిస్తుతిపాఠము లప్పుడుగదా తెలియవచ్చు.

నార—(ప్రి) ఓహో! పార్వతీదేవిగారా! వందనములు.

పార్వ—నారదా! విశేషములేమి?

నార—ఏమున్నవి మీకు తెలియనివి?—అట్లయినభృంగిపరాభవింపఁ బడినాఁడుగదా! తిరిగి యేమయిన ననసూయా పరాభవ ప్రయత్నము చేసితిరా, లేక పరాజయముతో నూరకుంటిరా?

పార్వ—ఊరకుందుమా నారదా! నీకంటికి మేమంత తేలిక గా నుంటిమి కాబోలును. ఒక్క మానవాంగన మాకన్న నధికురాల గుటం గాంచి యోర్వఁగలమా?

నార—అమ్మా! శైలసుతా! నాకంటికి మీరు తేలికగా తేరుగాని—లోకమునకే మీరు తేలికయైతిరి. ఏలననగా—

సీ. ధవునాజ్ఞ నెదిరించి, దక్షప్రజాపతి
యజ్ఞంబుఁ గన నేగినపుడు కొంత
లితాంగి నీదు కల్యాణ కాలమునాడు
హరుని భిక్షుకుఁ జేసనపుడు కొంత
పతి గదా యను గౌరవంబింతలేక, న
ర్ధాంగంబు జేఁన యపుడు కొంత

భయదాకృతినిఁగాల్చి పతి రొమ్ముసెక్కి, నా
ట్యంబు గావించిన యవ్వు కొంత
వినుము; ఏనాటి మాటలో వెనుక నేల,
సరసి యనసూయతో నోడఁ బ్రువు కొంత
యఖిల జగములకు నలంతివై తివమ్మ
పలువిధంబుల నేనేలఁ బలుకవలయు ?

పార్వ—నారదా! అట్లయిన నేను పతిభక్తిలేని దానననియే నీయభిప్రాయమా! నేనా యనసూయనే యోడింపలేనా! చూడుము నాప్రతాపము. ఈకిన్నులకీ రెప్పలు దూరములుగావు-

నార—అమ్మా! నిక్కము వచించితివి! ఈకన్నులకీరెప్పలుదూరములుగావు చూచెదముగాక! తల్లీ! నీవు పతిభక్తి గలదానవో కావో గంగ పాపములం బోదోలలేనినాడే తెలిసిపోయినది; నీప్రతాపమును నేనుచూడనక్కఱలేదు? ప్రతాపముం జూపఁబోయినభృంగిపాట్లు చూచితిని; గదా! చాలును; దానికేమిగాని :పార్వతీదేవీ! ఇంకను అనసూయను సాధించు తలపేనా! త్రిమూర్తుల చప్పుళ్ళకు కుందేళ్లుబెదరుపవిగావని యిప్పుడయిన తేటపడలేదా! ఎంతవెఱ్ఱిదానవమ్మా!

పార్వ—[సిగ్గుపడి తనలో] ఈనారదుఁడు నన్నొంటరిదానిం గావించి, యనేక విధముల దూషించుచున్నాఁడు. ఇప్పుడీతనితో నేమి చెప్పినను లాభములేదు. [ప్రకాశముగా] నారదా! నీసణుగులెప్పుడు నున్నవే! వానికివగవంబనిలేదు. నేనుచేయఁబోవుపనిచెప్పియుఁ బ్రయోజనములేదు. జరుగఁదగినవన్నియుఁ జూచెదవుగాక! నాకు ప్రస్తుతము పనియున్నది; నేఁబోవలయు— (ప్రస్థానము)

నార—వహ్వా—వహ్వా—కలహమహావృక్షమునెంతచక్కగా నాటితిని! అచిరకాలమున దానిఫలంబనుభవించి యానందింపకపోను.

ఈకలహనాటకంబున లక్ష్మీ సరస్వతీ పార్వతులకేకాక, వారిమగల కును గర్వభంగముకాకపోదు. అప్పుడుగదానాకానందము—(ప్రస్థానము)

దృశ్యము ౫ — అత్రిమున్యాశ్రమము

(అత్రినిద్రించుచుండగా, అనసూయ పాదములొత్తుచుండును)

అన—(అను ౨౫.

"తలగాఁడిప్పుడే నిద్దురపట్టినది ఏకారణమువనో నేను ప్రాతఃకాలమునుండియు నా హృదయము భయకంపితమైయున్నది. ఉదయమున కోపదారియగు జడదారివచ్చి భూతనిర్మాణముఁగావించి, భగ్నమతియైపోయినప్పటినుండియు నన్ను పరీక్షింప నెవ్వరోరహస్యప్రయత్నములు చేయుచున్నట్లు నాకు పొడకట్టుచున్నది. నేటి యుదయమునసేకదా నాథుఁడు ‘‘నిన్నుపరీక్షింపనివేళ గడచినదా ?" యని పలికెను.

గీ. అవనిజనముల హృదయంబు లరయుకొఱకు
దేవతలు పలుమాఱు శోధించుచుందు
తత్పరీక్షకునిల్చిన ధన్యమతులె
మానవుఁ సంగఁబడుదు రీ మహితలమున॥

సర్వకష్టసంతతులకును ప్రాణేశ్వరుఁడే కలఁడు. నిరత పతిభక్తి తత్పరనగు నాకే యాపదలును రావు—

(పాదసేవ చేయుచుండును.)

భృంగి—(ప్రి) అదే యతిప్రమత్తు నిద్రాముద్రితుఁడై యున్నవాఁడు. నా కార్యమును సఫలీకృతముగా గావించుకొనుట కిదియే మంచి సమయము. ఈకృష్ణసర్పమును మెడలో వైచెదను గాక—

[పాము సనసూయ మెడలో పయిబి ప్రస్థానము]

అన—[చూచి భయముతో] ఆహా! ఈకృష్ణసర్ప మెక్కడిది?—ఇదియంతయు నేదోమాయగానున్నది. ఇప్పుడు నేనేమాత్రము అల్లరిచేసినను నాథునకు నిద్రాభంగమగునుగదా! ఏమిచేయుదును—ఓపరమేశ్వరా! నన్నిపుడు రక్షించి నాథునకునిద్రాభంగముకలుగకుండ కాపాడుము.

[అను —౨౬.] ఓదేవదేవా! నేను నిరంతరము పతిభక్తిబాయని దాననేని, యీకాలసర్పముం బూలమాలికగాఁ జేయుము.

(సర్పము పూలమాలికగా మారును*)

అన—ఆహా! పరమేశ్వరుని కరుణాకటాక్షము. తన్ను నమ్మిన వారి నాతఁడిట్లేకదా రక్షించుచుండును.

గీ. అంతరంగంబున స్మరించినంతలోన
భయదకాలసర్పము పూలమాలయయ్యె
కన్నతండ్రివిధంబునఁ గాచునట్టి
ఈశ్వరుని కరుణానంబెన్నతరమె?

[పాదములు పట్టుచున్నది]

అ—(లేచి) జీవితేశ్వరీ! నీవింకను నిద్రింపలేదేమి?

అన—నాథా! ఇంకనెంతో రాత్రి కానందున పరమేశ్వరునికరుణారసమహాత్మ్యము నెన్నుకొనుచుఁ గూరుచుంటిని.

*పూలదండగామారు పామును చూపవలెను.

అ—అర్ధరాత్రియు మీరియుండలేదా ? చూడు—ఇంకె నెంతో రాత్రి కాలేనందువేమి? అదిగాక, నా దేవదేవుఁడు మన కెల్ల వేళల స్మరింపఁజేయుఁడే! నేఁడు ప్రత్యేకముగ నీ విశివేళ స్మరించుట కేమి కారణము? అన్నట్లీ పూలదండ యెక్కడిది? నిన్నటి భగవన్నిర్మాల్య మైనఁ బర్ణశాలలో లేదే!—

అన—నాథా! నేటిచర్యను, నేనేమి చెప్పుదును?

సీ. ప్రాతస్సమయమందు భాగీరథీదేవి
కోటికఘంబులు ధరఁగూల్చుటొకటి—
అటుపైన మిగుల నన్నాతురుండైనట్టి
జడదారిపై కోపపడుచు రెండు—
పుడమిఁబుట్టిన మహాభూతంబును క్షమించి
యోగ్రహములనుఁ జేరుమనుట మూఁడు—
ఎచ్చోటనుండియో వచ్చిన కాలాహి
యనుపమనుమహార మగుటనాల్గు—

గీ. నద్భుతంబేమియో యుదయంబునుండి
యిడుమలేకల్గినను పరమేశుకరుణ
నన్నియును శుభయోగ ఫలాంతములుగ
బరిణమించుచునున్నవో ప్రాణనాథ॥

అ—ఏమి! అట్లయిన నది పూలదండకాదా! కాలసర్పమా?

అన—సందేహమేమి? చూడుఁడు—

(అని మెడలోనుండి నేలపై నిడగా కాలసర్పమై ప్రాకిపోవుచున్నది.)

అ—శా. ఆనందాశ్రులురాలెకన్నుల; త్వదీయశ్లోకమాలింపఁగా
నానానేకమనుష్యసంఘములలో నః ధన్యతంగా. చితిన్
మానుల్గాంచని దివ్యశక్తిగలిగెం బ్రాణేశ్వరీ!వింతయా
నేనారీమణివైన నీకు సరిలేదీ రేకులోకంబులఁ

అన—ఇదియంతయు దేవరవారిశక్తియే—

అత్రి—[అను ౨౭]

[తెరలో]

సతీ! అనసూయా! నేనాకాశవాణిని. ఈమాయ పార్వతియాజ్ఞచే భృంగివలనఁ గావింపఁబడినది. దివ్యవీక్షణముగల మీ రెఱుంగని విషయముఁ గలదే?—

[అనసూయాత్రులు, దివ్యదృష్టియందు సర్వమునిచ్చు, పార్వతిని, నైకొను భృంగిని చూచుచున్నారు]

ద్వి తీ యాం క ము

స మా ప్తం

విశ్రాంతి కాలము 10 నిమిషములు—

[విశ్రాంతి సంకేతముగు - తెర వ్రాలును]

సతీ అనసూయ.

—♦ తృతీయాఙ్కమ్ ♦—

దృశ్యము—౧. ఇంద్రలోకము

ప్ర॥ ఇంద్రుఁడు, అగ్ని, యముఁడు, వరుణుఁడు

ఇం—అగ్నియమవరుణులారా!—మూఁడు లోకములందును, గాఢాంధకారము క్రమ్ముకొనినది. కారణమేకమోదా!

అగ్ని—దేవా! గాఢాంధ కారణమేకాదు. లోకంబెల్లచీకాకు నంది, గడగడ వడంకుచున్నది. ఇది యెట్టి ప్రళయకాలమో తెలియదయ్యెను!

యము—అమరనాయకునిచింతామణీభద్రపీఠమునుఛత్రచామరములును, బ్రచలితములై భూపతితములుగానుద్యమించుచున్నవి.

ఇం—ఓహో! భయంకరమగు నీజగత్సంక్షోభము వర్ణింపనలవి గాకుండనున్నది. దిక్పాలవరులారా! మనకిట్టి సమయముల నా పరాత్పరునిధ్యానముకన్న గత్యంతరము లేదు. కావునధ్యానింతము—

[అందఱు ధ్యానింతురు] [అను ౨౮]

నార—(ప్ర) దేవేంద్రా! భీతిల్లకుము—భీతిల్లకుము—

ఇంద్రు—ఓహో! త్రిలోకసంచారియగు నారద భగవానుఁడు—బ్రహ్మమానసపుత్రా! నమస్కారము. ఈసంక్షోభమునకుఁ గారణమేమి?

నారద—దేవేంద్రా! ఆలకింపుము భూలోకమున "నర్మద" యను మహాపతివ్రతా తిలకముగలదు. ఆసతీమణి నిరంతరభర్తృ సేవావ్రతయు కుష్ఠరోగియు, నంధుఁడును నగు కౌశికుఁడను బ్రాహ్మణుని వివాహమాడియు, విసుగుఁగొనక—అసహ్యపడక—మహాభక్తి సంపన్నయై, యాతని పాదతీర్థమే ద్రావుచు దినంబుల బుచ్చుచుండును.

ఇం—ఆహాహా! వింటిరిగదా! దిక్పాలవరులారా! భూలోకమున నెట్టిమహాసాధ్వులుగలరో...ఇట్టివారి దివ్యచరిత్రముల విన్నంతనే మనము పవిత్రుల మగుదుముగదా !

యము—దేవా! అనంతర వృత్తాంతము నెఱింగింపుఁడు.

నార—అట్లు పతిసేవానుమోదయగు నర్మద భర్తఁగూడి తీర్థయాత్రల కరుగుచుండ మార్గమున మాండవ్యుఁడను ఋషిని కొందఱు చోరులు బాధింప తత్కాలమున కక్కడకుఁజేరిన కౌశికుఁడే తనబాధకుఁగారణమనితలంచి మాండవ్యుఁడాతని "ప్రాతః కాలమైనంతనే మరణింతువు; గాక" యని శపించెను.

ఇం—హా! హా! ఒకవేళ నాతఁడు మరణించెనా యేమి ?—

నార—ఏమి! దేవేంద్రా? మరణించునా? భూలోక సతీమణుల నెంత తేలికగఁదలంచుచుంటివి? నర్మద సమీపముననుండగా నామెభర్తపై నీగవ్రాలఁగలదా ?

గీ. నిరతచలచిత్తయైన యిందిరనుఁ బోలె
బహుజనులనోటఁ బడినట్టి వాణిఁబోలె
ప్రకృతితామసయైన శర్వాణిఁ బోలె
వారుదుష్టస్వభావలుగారు; మఘవ—

ఇం—నిజమునారదా ! నిజము—ఐన నా మహాపతివ్రత పతిమరణంబు నెట్లు తప్పించినది?—

నార—"ఉదయమే కాకుందుఁగాక" యని నర్మదసూర్యభగవాను ని శాసించినది. ఆకారణమున, ముల్లోకములకు నీయంధకారమును జగత్సంక్షోభముఁ గలిగెను. ఇప్పుడు మీ రత్రిమహర్షిభార్యయగు నన సూయయను మహాసాధ్విని బ్రార్థించితిరేని యామె మూలమున నీవిపత్తు తొలంగఁగలదు. అంతకన్న గత్యంతరము లేదు.

ఇంద్రు—భాగ్యము. (అందఱు ప్రస్థా॥)

—:)o(:—

దృశ్యము ౨— కౌశికుని యిల్లు

—:o:—

కౌశి—ప్ర॥ నర్మదా! నర్మదా! అయ్యయ్యో— దీనియిల్లు వల్లకాడుగాను. నాప్రారబ్ధముకొలఁదియు నీభార్య నాకు సమకూడి నది. ఈకుష్ఠురోగము నాశరీరమంతయుఁ గాల్చుకొని తిన వేయుచు న్నది. బయటకుఁ బోవుదమనిన కన్నులుకనఁబడవు. నర్మదా! నర్మదా-

నర్మ—(జలముతో ప్ర॥)

నర్మ—ప్రాణేశ్వరా! దేవరవారి గాయములను శుభ్రము చేసి మందురాచికట్లుకట్టుటకే నీరు కాచుచుంటిని [illegible] మే[illegible]చుంటిని. క్షమింపు ము- (అను ౨౯)

కౌశి—ఛీ! ఛీ- దుర్మార్గురాలా! నన్ను క్షమింపుమని యేమేమో యిచ్చకములు పలుకుచున్నావా? గంటసేపటినుండియు నన్నిచటఁగూ ర్చుండబెట్టి నీవెవ్వరితోనుండ్దవో నాటకము లాడుచున్న, నేను చత్తునను కొంటివా, బ్రదుకుదు ననుకొంటివా?- సిగ్గులేక నాయెదుట నింకను చక్కట్లు చెప్పుచుంటివా? హమ్మ- సిగ్గుమాలినతొత్తా- ఆవలబొమ్ము నీవుపోయిన నీసవతి నింకొకదానిని పెండ్లాడెదను- (అను ౩౦)

నర్మ—నాథా! క్షమింపుఁడు- తప్పంతయు నాదే! ఇంక ముం దెప్పుడు నిట్లొనరింపను. క్షమింపుఁడు-

కాశి—ఛీ? ఆకూతవదలుము. క్షమింపుమనగా నర్థమేమి ? పాడుపనులుచేయుచు క్షమింపుమందువా? భర్తనైన నాపైనీకు సుంతయిన గౌరవములేదే! నీవు నాతో కాపురమెట్లు చేయుదువు?-

నర్మ—నాథా! మీరే దైవము; మీరే నా ప్రపంచము; మిమ్ములనువదలి నేనేమైపోయెదను? నీరు కాచుట కాలస్యమైన మాట సత్యమే. ఐనను సాధ్యమైనంత త్వరలో కాచితెచ్చియున్నాను తమపాదము లిటుల నాతొడపై నుంచుడు; చక్కగా కడిగి మందువేసెదను; అందువలన మీ బాధ కొంచెము ఉపశమించును.

కాశి—నేనిచ్చట బాధతోఁ జచ్చిపోవుచుండగా "సాధ్యమైనంతత్వరలో" ననుమాట కర్థమున్నదా? ఔనులే- నీ హృదయంతయునాకు బోధపడుచున్నదిలే!-కుళ్ళినాఁడను, కష్టపడుచున్నవాఁడను నావలన నేమిసౌఖ్యములభించునని నీతలంపు- నీవు క్షేమముగా నేనుండగాని తోడనే లేచిపోఁదలఁచియున్నావే ! కాని, జాగ్రత్త- ఈశరీరములో ప్రాణములుండగా నీమిండగానిని నిన్నునుబ్రదుకనీయను. ఆయుతునుక లొక్కసారి భూమిపైఁ బడవలసినదే ! తెలిసినదా పోరువము-

నర్మ—హరిహరీ! నాథా!-ఏటికీ నిష్ఠురములు-

కాశి— ఔను. నాతోడ కాపురమునీకెట్లు నిష్ఠురమైనదో-నా మాటలును, నీకట్లే నిష్ఠురములుగా నున్నవి-

నర్మ—నాథా! మొన్న వరాంగనవ్యమహోత్సవమని మిమ్ములను తెల్లవారకుండ మ్యుత్సవమునకు ప్రయాణించినది మొదలు మీకెప్పుడేకీడు కల్గునోయని, నేను దేవతలకు మొక్కుచుండగా మీకీ పలుకు లెందులకు ?

కాశి—ఓహో ! ఔనౌను. మఱచితిని- నర్మదా ! నూండవ్యాని శాపమేమైనది? ఇంకను తెల్లవారలేదుగదా!

నర్మ—లేదు; హృదయేశ్వరా ! లేదు-

కౌశ—చూచుచుండుము! జాగ్రత్తగాఁ జూచుచుండుము. తెల్లవారినచో నాప్రాణము లెగిరిపోవును.

నర్మ—నాథా! భీతిల్లకుఁడు! సూర్యభగవానుఁడెన్నడును నతిక్రమునతిక్రమింపఁడు! ఇప్పుడు కొంచెము తమకుపశమనముగానున్నదని తలంచెదను.

కౌశి—తాళము! తాళము! చంపుచున్నావు! నీయుపశమనము చెట్టుబంఁడలుఁగాను నీకింత నిర్లక్ష్యమేమి? తిన్నగాతుడువలేవా?

నర్మ—నాథా! తిన్నగానే తుడుచుచున్నాను!

కౌశి—అబ్బబ్బబ్బబ్బ!-ఓసి రాక్షసిముండ! నీ జవసత్వములు నమసిపోను- నీకెంత బలమున్నదే!- [కొట్టుచున్నాఁడు.]

నర్మ—నాథా! క్షమింపుడు.

కౌశి—అదిగో! తిరిగిక్షమింపుమనుచున్నావా! తప్పుచేసినప్పుడెప్పుడును నేను క్షమించువాడనుగాను. దేవేంద్రుఁడు రానీ- నామతమును మరల్పలేఁడు.

[దేవేం—అనసూయతో ప్ర॥]

దేవేం—అమ్మా! అనసూయాదేవి! మనమిప్పుడు కౌశికుని యిల్లుజేరితిమి. నీకరుణాలేశమువలననే యీజగదుపద్రవ ముపశమిల్లవలయును.

అన—దేవనాయకా! అల్లదే నర్మదాకౌశికులు! ఆమహాసాధ్వి నిప్పుడే ప్రార్థింతము

[సమీపించుచున్నారు.]

నర్మ—నాథా! ఎవ్వరో యిటువచ్చుచున్నారు!

కౌశి—ఎవరయిననేమి? దేవేంద్రుఁడు వచ్చినను నాకు నిమిత్తములేదని చెప్పలేదా!

అన—అయ్యా! దేవేంద్రుఁడే వచ్చియున్నాఁడు.

నర్మ—ఆ! ఏమి మాభాగ్యము! దేవనాధులారా ! అవ్యాజక రుణారసమున మాగృహము పావనము చేసిన మీకందరికి నమస్కార శతములు !

దేవేం—అమ్మాయీ ! చిరాయుష్మతివిగమ్మ— ఈ యనసూయాదేవింగాని మేము నీకడకు కొండొక కార్యార్థమయి వచ్చితిమి! ఆలకించి మమ్మనుగ్రహింపుము.

అన—అమ్మా! నర్మదాదేవీ!-

సీ. ఉవిదరో ! నీనాధు శోకమూనిమరణించు-
నట్టుల శపియించెకటగదమ్మ
భానుడేయుదయింప నాకని శాపమీ
విడిచితివంచును మాకు తెలిసెనమ్మ!
తరణియే యుదయమందని కారణంబున
భువనసంక్షోభంబు వొడమెనమ్మ!
సదమలంబైన నీసాధ్వీమహాత్మ్యమా
యుత జగన్నుతాంత మయ్యెనమ్మ!
గీ. యీజగత్ప్రాతుల ననుగ్రహింపవేని-
నిఖిలలోకంబు లేక్రీతినిలచునమ్మ!
కరుణవెదజల్లి మానవ గాంచుమమ్మ!
పుడమినీవంటి సాధ్వీలు గలుగరమ్మ !

నర్మ—అమ్మా ! అనసూయాదేవి ! నీదర్శనమే నాకు సకల సౌభాగ్యముం గలిగించి యనసూయచరిత్రగా నొనరించె- అనన్యసులభులగు నీయింద్రాదిదేవతలును నన్ననుగ్రహించిరి. నాజన్మము ధన్యమయ్యె. మీరింతగా నన్ను స్తుతించుటకుగాని జగక్షోభమునకు గాని

నేనీకార్యము నొనరింపలేదు. నాప్రాణేశ్వరుని సంరక్షించుకొనుటకిట్లు గావించితిని. ఇప్పుడు నాకేది కర్తవ్య మదియానతిండు-

అన—అమ్మా ! సూర్యోదయమగు నట్లానతిమ్ము. అదియే కావలసినది.

నర్మ—దేవీ ! అనసూయా ! సర్వవిషయముల నెఱింగిన నీవే యిట్లాడిన నామాంగల్యమునకు నీరువదలుకొనవలసినదేనాతల్లీ ! నాజీవిత మేమికావలసినది?

అన—పతిభక్తియే నీకు ధర్మకవచము.

నర్మ—పతికొఱకేకదా నేను సూర్యనిరోధము సల్పితిని-

అన—ఉభయమంగళప్రదమగు మార్గము సర్వశ్రేయమూలకమని తలంతును-

నర్మ—నిర్దోషియగు నాజీవితేశ్వరుని, మాండవ్యుఁ డెఱుగలేనికతంబున, శపించెను. అనాలోచన శాపవాక్యములకు నాభర్తృజీవనములను బలియీయఁజాలను- నాకు లోకంబుతో నిమిత్తములేదు. జగన్మంగళము నాకక్కఱలేదు.- ఇంద్రాదుల యానతిని: మీయుపదేశమును స్వీకరింపని మూఢనని మీరు దూషింతురుగాక! దానినైన సహింతును; కాని నానాథునిజీవనము లను హానిప్రదమగు నేకార్యమునైన నిరోధింతును. నాపతిసేవయే నాయందు దృఢవిశ్వాసమును నెలకొల్పి, నామాంగల్యమునకు సదా శ్రీరామ రక్షయగుచున్నది.

అన—తల్లీ!ఇఁక చాలును; నేనుమూఢురాలనై - ఈ దేవతలు చూపిన మార్గమునవచ్చి యీ కోరరాని కోరికనుఁ గోరితిని; ఆవాచాదోషమునకు నాకుఫలమగుఁగాక-

ఇంద్రు—అయ్యయ్యో! యమాదులారా! ఈసతులిద్దఱు నేకమైరి; ఇఁకమనగతియేమి?- సూర్యోదయము కానటులేనా? అనసూ

యాదేవి! నీవు అట్లు నర్మదను ప్రార్థింపవా?- అమ్మా! నర్మదా! నీ శాపమ్ము నుపసంహరింపవా?-

కౌశి——వలదు వలదు. మీరందఱునువచ్చి నాప్రాణములనుఁ దీయఁదలఁచినట్లున్నదే! మీకేమి కొఱ్ఱయెత్తినదా! భూతముపట్టినదా? సూర్యోదయమైనవెంటనే నాప్రాణములు బోవునని యెఱింగియు,నింత వ్యయప్రయాసపడిచ్చితిరా! హుఁను! హుఁను!

నర్మ——నాధా! వీరందఱును పూజ్యులగు నింద్రాదిదేవతలు- ఈమె పూజ్యురాలగు ననసూయానతి.

కౌశి——ఓదౌర్భాగ్యురాలా! ఇంద్రునువచ్చినను నేనులెక్కచేయనని చెప్పలేదటే మరల నదేపాటపాడెదవేమి?-

అన——అయ్యా! నీసతి పాతివ్రత్యమహిమచేత, నీప్రాణముల కేయాపదలురావు నీవు భీతిల్లవలదు.

కౌశి——ఏమోతల్లి! నాప్రాణములు నాకుతీపిగాని, మీకేమి తీపి?-

ఇంద్రు——నర్మదాదేవి! నన్ననుగ్రహింపుము.

అన——దేవనాధా! ఇట్టిప్రశ్న మీకున్యాయముకాదు.

ఇంద్రు——ఐన నీ లోకక్షోభము గల్పించుట నర్మదకు న్యాయమేనా!

అన——పతివ్రతయగు నీమెకింతకన్న న్యాయమింకొకటిలేదు.

ఇంద్రు——జగంబుల నశించినను సరియేనా?

అన——అటులేల కావలయును.

ఇంద్రు——ఏమగుచున్నది?

అన——కౌశికప్రాణదానము మీరొసర్తురేని- యామె సూర్యోదయంబున కనుజ్ఞ యిచ్చును.

ఇంద్రు—అందునకు నీవే సమర్థురాలవనికదా నిన్నిందుఁదెచ్చితిమి?

అన—నావద్ద నేమిసామర్థ్యమున్నది. నర్మదయే యన్నిటికిని సమర్థురాలగు సాధ్వీమతల్లి.

నర్మ—పూజ్యురాలా! నాదృఢసంకల్ప మాలింపుము.

ఆ॥ నాదుప్రాణనాధునకు మృతిఘటించియుండు?
నువెలుఁగుమనుచు నేనుబలుక
భూలోకవిలయమైన నాకనిమిత్తంబు -
సత్యమగుచు నిటులె జరుగుఁగాక !

- సూర్యోదయ మగుచున్నది -

ఇం—ధన్యోస్మి- ధన్యోస్మి- జగంబులకెల్ల పండువుగా నర్మదాదేవి యనుగ్రహమున సూర్యోదయమైనది.

కౌశి—ఏమి? సూర్యోదయమైనదా?- సూర్యోదయమైనదా? హా! ప్రాణేశ్వరీ! నర్మదా? (జీవములు విడుచును)

నర్మ—హా! నాథా! నాథా ! నన్నువిడచిపోవ నానేరమేమి ?

(అను 30)

ఇం—సతీమతల్లీ ! నర్మదా ! దుఃఖింపకుము. అనసూయ పతివ్రతాప్రభావమున నీపతి పునర్జీవితుండగును.

సీ. ఎట్టి యోటం కే- దుష్టరకార్యమొంచి, యీ
పాపంబునకుఁబాలు పడితివమ్మ
యతితరాంచిత మహిమాన్విత పేటికి
నీప్రాణపతి మరణించునమ్మ?
బంధుర శుభపరంపరలంది, దీర్ఘను
మంగళీత్వముఁ జెలంగుమమ్మ

యీసతి యనసూయయే నేఁడు నీమనో
ధీశు జీవముఁ బ్రసాదించునమ్మ

గీ. సకలజగముల బాధలు సమయుకొఱకు
ధీరసాహస మొనరించినారమమ్మ—
మదిని నీపరితాపంబు మానుమమ్మ
యెల్లసురలోకమును క్షమియింపుమమ్మ—

నర్మ—పూజ్యులారా! నా సాధ్వీత్వ మిట్లుకానేల?—

[అను కేళ]

అన—అమ్మా! నీసాధ్వీత్వమునకు లోపమేమియును లేదు. అమోఘవచనవగు నీయాజ్ఞవలనే, సూర్యోదయమైనది.

నర్మ—నేనేమంటిని?—

అన—నీవిప్పుడు “నాదుప్రాణనాథునకు మృతిఘటియిల్లు... భానువెలుగుమంచు నేను బలుక—” అంటివి.

నర్మ—హా—హా—నేనేభర్తృప్రాణహారిణినా? ఐన నాజీవితములేల? నాథా నేనును మిమ్మనుసరింతును.

అన—నర్మదా! దుఃఖింపకుము. నీపతి యేలమరణించును?

(జలంబును దోసిటఁబట్టి)

గీ. ధవునియెడ భక్తిఁబాయని దాననేని
శాశ్వతంబైన లోకరక్షణముకొఱకు
పతితుఁడైయున్న నర్మదాభర్త మరల
సంధతనుఁబాసి జీవితుండగును గాత!

(చల్లును)

కౌశి—[లేచి]ప్రాణేశ్వరీ! ఎచ్చటనున్నావు—

నర్మ—(కౌగిలించుకొని) నాథా—పూజ్యులగు దేవేంద్రాదుల యెదుటను సతీమతల్లియగు ననసూయాదేవి యెదుటను నున్నారము.

కౌశి—పూజ్యులారా! నాతప్పులు క్షమింపుడు. మీకివే నమస్కారములు.

అందఱు—చిరాయుష్మాన్భవ— [తిరోహితులగుదురు.]

నర్మ—ఆహా! దేవతలందఱు నంతర్ధానమైరి; నాథా! నేను మనకిది కలయా? నిక్కమా—

కౌశి—దేవి నర్మదా! కలయో నిక్కమో కాని, నాకంటికేదియో కాంతము కన్నది; ఇది యంతయు ప్రపంచమా? నీవింతటియందముగ నుంటివా? ఓహోహో—ఏమినాభాగ్యము! ఏమినాభాగ్యము! ఇది నేను ప్రతిదినము తిరుగు పటకుటీరమా! ఎంతచక్కగా నున్నది! నాకడుపులో నేమో యానందము పొంగిపొరలి పోవుచున్నది; ఏదీ ఒక్క ముద్దు— (ముద్దుకొనును

(అను 33) [ప్రస్థానము]

తృతీయాఙ్కము.

సంపూర్ణము

సతీ అనసూయ.

చతుర్థాంకము.

దృశ్యము ౧

మన్మ— ప్ర॥ (అను ౩౮)

ఈలోకంబులన్నియు మాయాశక్తిచే వశముగావించి బొంగరమువలె త్రిప్పుచున్న నాకన్న వేఱుగా నెవ్వఁడో భగవంతుఁడు గలఁడని వేనవేలు దేవతలకు మ్రొక్కు నీజనులెంత బుద్ధిలేనివారు? దేవాలయములఁట—దేవతలఁట—ప్రార్థనలఁట— ఋషీశ్వరులఁట—తపములఁట—జపములఁట—నేనువారివంకకు కన్నెత్తిచూచుటంతవఱకు గదా వారిశీలములు, వారిస్నానములు, వారి ధ్యానములు పనికివచ్చు—బ్రహ్మదేవుఁడు నాకుపకరణముగ సౌందర్యమును గల్పించి, దానిని కామినులందు నిర్మించి, లోకమెల్ల వనితావిముగ్ధమగునట్లు గావించి మద్వ్యాపారము నిరాటంకముగ జరుగుట కవకాశమును గల్పించినాఁడు. అర్ధనారీశ్వరుఁడగు నాశంకరుఁడు నన్నేమో భస్మమగునట్లు శపించెననియు—మునులవలన నామద మణఁగెననియు—బుద్ధిలేనిమెట్ట వేదాంతులు కొందఱు వాగుచున్నారఁట!—కానిమ్ము—ఒకవేళ నన్నాశంకరుఁడు భస్మమేచేసె ననుకొన్నను, అది నాకు మఱింత యనుకూలమయ్యెగదా! —అదృశ్యరూపంబున లోకంబుల చీకాకునొందింప వీలుగలిగెఁగదా!—

సీ. విరహిణీజనులకు భీమస్వరూపమై
                    చెఱకువిల్లు దండ మొకటి చేత నమర
"జుమ్మ్మ్జు" మ్మనిమోఁత తుమ్మెదగమి నారి
                    యై వింటికోటికి నమరియుండ
సదమల సుమ పంచశర సమూహంబు ద
                    క్షిణ హస్తమున బిగి దనరియుండ
చిలుకనజేరుఁ డంచిత వాహనంబయి
                    భువనసంచార విస్ఫూర్తిఁనొసఁగ
గీ. ఏమఱక నెల్లయపుడు గులాములగుచు
    చైత్రుఁడును వసంతుఁడును సన్నిహితులై యుండ
    జగములేలెడు మన్మథచక్రవర్తిఁ
    నైన నముఁబోలువారలీ యువనిఁగలరె?

నా మహాత్మ్యము నెఱుంగనివారందఱును, నన్నుఁదెలియలేక తా మిసుమలపాలగుచుందురు. ఐనను, ముల్లోకములందును నా సామర్థ్యము చవిఁజూడనివా రెవ్వరు?

సీ. మున్ను దేవేంద్రుఁడు కన్నులమయుఁడై
                    శతమన్యుగతి నాదుశక్తిఁగాదె?—
కౌశికముని మేనకను బాసిపోఁడౌట
                    సమరికంబైన నాశక్తిఁగాదె?—
పుత్రమిత్ర కళత్రములు రావణునితోడ
                    సమయుట నా ఘనశక్తిఁగాదె?—
హరుఁడు మోహినిఁగాంచి, యాశించి, యవమాన
                    ముఁ బొంది చెడుట నాశక్తిఁగాదె?—

గీ. గురుసతినిఁబొందిఁ దారకేశ్వరుఁడు! షోడ
శ కళలనుఁగోలుపడుట నాశక్తిఁగాదె?—
నెమకి చూచిన మూఁడు లోకముల నెందు
మారుఁడను నన్నుఁ ఋంగనివారు గలరె?

ఓహో!—ఏమిది?—ఆత్మకథా ప్రశంసం జిక్కి నేను ప్రకృతంబు నారయనైతిని. శీఘ్రముగ నేను లోకసంచారమునకరుగవలయు.

[పోఁబోవును]

(శీఘ్రగమనమున ప్ర॥ లక్ష్మీదేవి)

లక్ష్మి—కుమారా! మన్మథా! నీప్రయాణ మెక్కడికి?—

మన్మ—అమ్మా! నమస్కారము. విరహిణీజనంబుల నేడ్పించుటయు, నూత్నావలోకిత యువతీపురుష సంఘంబుల హృదయంబుల మదీయ సుమశరంబులచేఁ దగులఁబెట్టుటయు, నొక్కచో నానందము నొక్కచో విచారముం గల్పించుటయు, స్వేచ్ఛగా లోకవిహారంబు సల్పుటయుఁ దక్క నాకేమి కార్యములున్నవి?—

లక్ష్మి—నేఁడు నీతో నొక కార్యము గలిగినదోయి—

మన్మ—అమ్మా! నావలనఁ గావలసిన కార్యములుగలవా? అట్లయిన సత్వరము వచింపుము. తీర్చెదను.

లక్ష్మి—అనసూయోదంతమును నీవువింటివి గదా?

మన్మ—వసంతుఁ డింతకుముం దామాటయే చెప్పుచుండెను. ఆమె మిమ్మవమానించినదఁట కాదా?—

లక్ష్మి—నాయనా! నీవు లెస్సగా గ్రహించితివి. ఆయనసూయ శీలభంగ మొనరించి, నీతల్లినగు నాదుఃఖముఁ బోగొట్టుము.

[అను 3॥]

నీవీ కార్యమున సత్వరమ గిరమ్మ—

మన్మ—ఇట్టికార్యములు నాకు మంచినీళ్ళప్రాయములుగదా! నామిత్రులగు చైత్రవసంతుల నిప్పుడే వెంటంగొని చని, నీవు మెచ్చునట్లా యనసూయ నపవిత్రి యనిపించి వచ్చెదను.

[అను 3౬] (ప్రస్థానము)

లక్ష్మి—ఈమారు తప్పకుండ నాయనసూయ మదమణంగక పోదు. అప్పుడు నారదుని బాగుగా పరిహాసింపవచ్చును.

నార—అదిగో! లక్ష్మీదేవిగారు నా పేరెత్తుచున్నారు—ఇంకను అనసూయాకథాఘట్టమునందే తలక్రిందు లగుచున్నారని తలంచెదను.

లక్ష్మి—అదిగో! నారదా! మాటలోనే నేవచ్చితివి! తలంచినప్పుడే ప్రత్యక్షమగుచుందువు. సరేగాని—నేనిప్పుడా యనసూయ గర్వభంగము చేయుట కెంతచక్కని మార్గముం గనిపెట్టితినో వింటివా?—

నార—అమ్మా! వినలేదు. వెనుకటిమార్గములన్నియు నపమార్గములగుట కన్నులారం జూచితిమి. నీనూతన మార్గమును జూడ నవసరముండదు. ఐనను, నీవంతయాతురముతోం జెప్పుచుండంగా వలదనంగూడదు. ఏదియేది యా నూతనమార్గము?—

లక్ష్మి—నాకుమారుండైన మన్మథునిప్పుడే తగుపరివారముతో నా యనసూయపై కంపియున్నాను. ఆమెహృదయమున నెట్టులైన మోహబీజముల నంకురింపం జేసి, యపవిత్రురాలిం జేయవలయునని యాజ్ఞాపించితిని. ఇందులకు నీవేమందువు?——

నార—అమ్మా! ఏమందును?—మీకంత తెలివితక్కువతన మేటికందును—అనసూయ సాధ్వియందును—ఈప్రయత్నముమానుమందును—మిమ్ముల మనుమందును— [అను 3౭]

లక్ష్మి—నారదా! వెనుకజరిగిన వన్నియు స్థిరమైన ప్రియత్న ములు కానందునవలన నట్టు భగ్నములైనవి; కాని, యీసారిమాప్రయత్నము విఫలము కాదు.

నార—అమ్మా! వెనుకటిప్రియత్నములు స్థిరమైనవికావా?

సీ. భాగీరథీదేవిపావనంతతుల భ
 స్మీభూతమగుట వీక్షించినారు;
భృంగిని కూటికంపించి, భూతముఁ గ
 ల్పించి, మోహుటను వీక్షించినారు;
శంభు కంఠాభరణంబుచేతను బెద
 రించి—మోహుటను వీక్షించినారు;
నిర్మలమతియైన నర్మదాపాణేశు
 జీవదానమును వీక్షించినారు

గీ. ఏవి సుస్థిర యత్నముల్ గావు తల్లి?
 కంతుఁడిపు డవమానంబుఁ గాంచునమ్మ
 సతిని శోకంబు టేఁకనైనఁ జాలడమ్మ
 యేటికీ పనిలేని యారాటమమ్మ-

లక్ష్మి—నారదా! ఏమంటివి? మన్మథుఁడు విజయమందడనియే పలికెదవా? ఔను. బ్రహ్మచారివి గావున మదనునిమహిమ నెఱుంగక మాటాడితివి. కావున తప్పులేదు.

నార—ఆమదనునిశక్తి యంతయూ యుక్తడ చెల్లదనినానమ్మకము. కావున నీపని మానుము.

లక్ష్మి—నారదా! నాకుఁగల్గిన యవమానమునుఁ దీర్చుకొనవలసినదనియే చెప్పెదవా?

నార—అమ్మా! నేనట్లు చెప్పుదునా? కాని-

సీ. ఔచిత్యమెఱుఁగక యనమానమైన ప్రా
ణేశువక్షస్థలం బెక్కినాఁడు-
సిరులిచ్చునెపమున మఱినూఁదఁబోనాడి
పంచపంచల సంచరించునాఁడు-
అరకాల సత్యభామాకృతి పూజ్యుఁడై
తుమూర్ధంబునుఁ దన్నునాఁడు-
మాన్యుఁడౌనల కర్దమప్రజాపతికయి
గుంటగుంటలనీరుఁ గ్రోలునాఁడు-
గీ. నీదు గౌరవమెఱుఁగవో, నింద్యమనుచుఁ
దలఁపవో, యపుడింత పంతంబులేదొ?-
సాధ్వి యనసూయఁగని పూజసల్పకిట్టు
లీర్ష్య వహింతువమ్మ! లక్ష్మిలలామ!-

లక్ష్మి—నారదా ! నీకు బదులు చెప్పువారెవ్వరు? ఒకమాటకు పది యుత్తరములొసఁగు దుస్స్వభావము గలవాఁడవు. కానిమ్ము; అనసూయాపరాభవము వీక్షించెదవుగాక!-

(అందఱు ప్రస్థానము)

దృశ్యము—౨. అత్రిమున్యాశ్రమప్రాంతము.

మన్మ—ప్ర॥ [స్వ] ఆయనసూయ యిప్పుడే యీవనముం బ్రవేశింపగలదు. నేనింక నాసామర్థ్యముఁ జూపవలయును.

సీ. చైత్రుఁడా! మదిలోన చెలియింపఁబోకుమా !
యనసూయ దృఢచిత్త యనుచువింటి
సంసిద్ధముగ నో వసంతుఁడా! నిలువుమీ-
నేఁడనసూయపై దాడివెడల
భ్రమరంబులార! సంభ్రమ మందఁబోకుడీ-
యనసూయపైకి మీరరుగవలయు

కుసుమబాణములార! వినవుసందకుఁడింక
ఘనరణంబిప్పుడు గలదుమీకు-
గీ. రాచిలుకవాహనంబ! పరాగ నీకు-
మలయమారుతమా! తీవ్రగతివిగమ్ము-
చందమామ! నాకీనాడు సాయమగుము-
వినుఁడు; మీమీపనులమీఁద వేగఁ బొండు-

[చాటున దాగును]

అన—[స్వ] నాథుఁడు తపోవనమున కేగి యెన్నియో దినములైనది. ఇంకను రాడయ్యెను.- ఆయనసాదుకలైన బూజించుకొనుటకు పుష్పంబులఁ గొనిచనియెద. ఆహా! ఈవనము నేడెంత చిత్రముగ నున్నది. ఎన్నఁడునులేని యీపుష్పములన్నియు వికసించి యెంత కన్నుల పండువ చేయుచున్నవి!

(అను ౩౮)

మన్మ—[స్వ] ఈతరుణికి మరులుగొల్పు సమయమిదియే! ఓ వకుళ చూతమల్లికారవింద కేతకీపుష్పములారా! సిద్ధముగనుండుఁడు_

(విల్లుసవరించును.)

అన—ఏమిది? నామనంబున రాగాంకురమగుచున్నది-

(అను ౩౯)

మన్మ—[బాణము వదలును.]

అన— (అను ౪౦)

ఆహా! నాశరీరమంతయు నాకువశముగాని యున్మత్తావస్థలో నగుచున్నదే! పాదములొక్కచో నిలువక తడబడుచున్నవి. గుండె లతి వేగముగఁ గొట్టుకొనుచున్నవి. ఈవకుళవనమును నేనిదివఱ కెన్నఁడు జూడలేదు. ఓమన్మథభగవానుఁడా! నీకు జోహారు- ములుకులం బోని నీశరంబుల నన్ను బాధింపకుము.

మన్మ—[బాణము వదలును]

అన— (అను ౪౧)

హా! హా! చిత్రము- వకుళవనమెంతలో చూతవనమైనది. నే నేమి మేల్కొనియుంటినా, నిద్రించుచుంటినా?- నాకనుల యెదుటనే యిన్ని చిత్రములు జరగుచున్నవే, ఓహోహో ! ఈరథము లెక్కడివి?- ఇందలివారలు దేవతలు కాంబోలును, వీరందఱు నెక్కడికిం బోవుచున్నారో!- ఇదియొకవేళ దేవతాప్రదేశము కాదుగద. ఓమన్మథా ! నీకు జోహారు, నన్ను రక్షింపుము.

మన్మ—[బాణమువదలును]

అన— (అను ౪౨)

ఓహో ! ఈమల్లికావన మెంత యాహ్లాదకరముగ నున్నది క మ్మని తెమ్మెరలు నాఘ్రాణేంద్రియములను వివశత్వమును నొందించుచున్నవి.

• ఈమల్లెపొదలపై కృష్ణసర్పము లెట్లు నటియించుచున్నవో! ఏమి యీతాపము! ఏమి యీవేదన. ఓమదనా ! నన్ను రక్షింపుము. అనాథను రక్షింపుము-

మన్మ—[బాణము వదలును]

అన— (అను ౪౩)

విమలజల సంపూరిత భాసమానమగు నీసరోవరంబును, సరోవరాంతర్గత విలాసవిక్రీడితానంద వీచికాడోలితములగు నీరాయంచలును రాయంచగమిచే నాహరింపఁబడు శీతలమగు మృణాళసమూహంబులును, మృణాలసమూహ సమాకారింలగు పరిమళమిళిత

• మన్మథుఁడొక్కొక్క బాణమువిడువ రంగస్థలమొక్కొక్కరీతిగా మారుచుండవలెను.

పద్మసహస్రంబులును, సహస్రభ్రమర సమాస్వాదిత మధురంబగు మకరందంబును, నాహృదయంబున మోహానలంబును పెల్లుగా నుల్లసిలంజేయుచున్నది. హా! మన్మథా! రక్షింపుము- రక్షింపుము-

మన్మ—[బాణము వదలును]

అన.— (అనురక్త)

ఆహా! ఈ కేళికావనము ప్రకృతిరమణీయ మయ్యును, నాకెంత తాపకారణమైనది. ఆపరిసరమునగల సరోవరమున నెవ్వరో- స్నానమాడుచున్నారు. (చూచి) అహా! నాకన్నులకు నేడెట్టి ప్రదర్శనము గాన్పించినది. వీరెవ్వరో యన్యోన్యానురాగ దంపతులు- గాఢాలింగనముఁగావించుకొని [illegible] చున్నారు. (ఇంకొకవంక దరిసి) ఇస్సీ! పరమేశ్వరా- నాకు నేఁడింత [illegible] జూపుచుంటివా! ఈ దంపతులెవ్వరో చుంబనసౌఖ్యము ననుభవించుచు, నొడలు మరచి భుజంగములవలెఁ బడియున్నారు. నాకెన్నఁడును లేని యారాటముం గల్గుచు హృదయమునఁ బోరాట మొక్కువైనది. హా! మన్మథా! రక్షింపుము-రక్షింపుము.

మన్మ—[బాణము వదలును]

అన—హా! ప్రాణేశ్వరా! (మూర్ఛిల్లును)

మన్మ—ఇదే సమయము. ఈసతికి భర్తపై గాఢానురాగము కలిగినది. నేనిప్పుడే యత్రిమహర్షి యాకారముం దాల్చివచ్చి యీమె మానభంగముం గావించెదను. (ప్రస్థానము)

అన—[లేచి] అయ్యయ్యో! నేనింత వెఱ్ఱిదాననైతినేమి? తపోవనంబునకరిగిన ప్రాణేశ్వరునకై నేనింత వగలం బొగలందగునా! నా హృదయము నేఁడిట్టుల వివశీకృతమై యున్నది. ఈ చందువెన్నెలయు సుఖకరమయి యున్నది. ఈమల్లెపూవులసౌరభంబును, నిండారబూచిన యీ పూపొదరిండ్లను, ఝుంఝుమ్మని రొదసేయు నీతుమ్మెదలును,

కో యని యెలమావిగున్నలంగూయునీకోయిలలును, నామదనతాపం బు నినుమడింపజేయుచున్నవిగదా ! ఈమన్మథుండొక యెడ పూవు బాణంబుల జురుకుచురుక్కున నాయెడద గాఢంబుగ నాటనేయుచు న్నవాఁడు. అహా! నేఁడు నామదికిది మరణవేదనగా! గాన్పించుచున్నదే!

సీ. చలిగాలియనుపేర బలునిప్పులను, దూరు
        సారఁబోయఁగఁ జొచ్చె పవనమూర్తి
చల్లనికిరణంపు బల్లెంబులను గ్రుచ్చి
        సమయింపగాఁ జొచ్చె చందమామ
కుసుమవాసన పేర విసపుగాలులఁ జిమ్మి
        పాలియింపగాఁ జొచ్చె పుష్పలతలు
సారె సారెకు కూసి శ్రవణరంధ్రంబుల
        జెకలించె నీశుకపిక చయంబు
గీ. అమునివిభుండు విమతసంహారుఁడగుచు
సారెకును మోహమంత్రంబు జదువసాగె
దారుణముగ వసంతుఁడు దాడివెడలె
హా! యెటులు సహింతును మన్మథాద్యవస్థ.

ఓవనదేవతలారా! వసంత చైత్ర మన్మథులారా! నానాథుని నా కుఁగూర్పుఁడు. [మూర్ఛిల్లును]

మన్మ—[అత్రిఆకృతితో ప్ర]

అన——ఏమిది!——ప్రాణేశ్వరుఁడు దర్శనమొసంగెను. నాథా! తమరేగిన కార్యమేమయ్యెను? ఇంతలో నాయెదుట సాక్షాత్కరించితి రేమి? ఏమి నాభాగ్యము!

మన్మ——సాధ్వీమణీ! నీవు మన్మథపరితాప వివశవయి పరితపిం చుటను యోగదృష్టినెఱింగి తపంబులనుజాలించి నిన్నలరింపవచ్చితిని. నీగాఢాలింగనసౌఖ్యము నొసంగి నాయాశ్లేషము నందుము.

(అను రఘ)

అన—[తనలో] ఏమీయాశ్చర్యము! నానాథునియందు లేని లక్షణములు గాన్పించుచున్నవి.

చ. స్థిరమతి, దైవయోగమునఁ జిక్కి మహేశ్వర పాదపద్మముల్
నిరతము నమ్మి యైహికము లింద్యము లైన సుఖంబులోయు, న
చ్చరితుఁడు నాదుభర్త విసర్జనమున్ విడనాడి యోగతిం
బరువిడి వచ్చెనంతయు, గనంగ మనంబున జిత్రమయ్యెడిన్.

మన్మ—ప్రాణేశ్వరీ! మాటాడవేమి?

సీ. ఈమన్మథ దవాగ్ని యేరీతిఁ జల్లారు
గురు వాక్సుధాధార గురియవేని
ఘనపుష్పశరభుజంగములెల్ల నణఁగు, నీ
ప్రేమము నొప్పియు వారింపవేని
మోహాంధకార జీమూతమెల్లఁదొలఁగు
వెలఁది! నయ్యొద్దగాలి విసరవేని
చెఱకువింటివిషంబు ఛాయింపఁబడుబెల్లు
నీ యధరామృతం బీయవేని

గీ. నారి యీస్మరబాధా మేతీగువాయు
ముదిత నీ ప్రేమరస మున మునుఁగకున్న
నీతనువునంచు నాతీవ మోహము సెంసె
లోలయుహాక్షి! మహాపతివ్రతయువున్న

అన—(అసూయతో) ఛీ! ఛీ! ఎట్టి నీచవాక్యములను వినవల
సివచ్చెను. ఎన్నఁడు నిట్టిపలుకులను నా హృదయేశ్వరునివోట వినియుం
డనే? వీడెవ్వఁడో నీచాత్మ నీమంత్రసామర్థ్యముచే నానాథుని రూపం
బునవచ్చి నన్ను మోసగింపఁదలంచె నదిశిక్షనీయుడు. [illegible]

ఖేదముగానున్నది. [ప్రికా]ఓపాపాత్ముఁడా! నీవెవ్వఁడవో తెలుపుము! లేనిచో నీపాపఫలంబు ననుభవింపగలవు.

[అను ౪౯]

మన్మ—చెలీ! ఇట్లు మాటాడెదవేమి? నేను ప్రాణేశ్వరుఁడవగు నత్రినిగానా? నన్నిట్లాడదగునా! లలనా! నిన్నువీడిచిరకాలమైనందున, మదనతాపము భరింపలేక నిట్లు తపమయినను వదలివచ్చితిని. నన్ను కరుణింపుము.

గీ. యోగమునఁజిక్కి దీర్ఘవియోగబాధ
వాడి సగమైన నాతనువల్లి మరల
నీదు కరుణారసంబున నిలువవలయు
నీసమాశ్లేష సుఖమిమ్ము నీరజాక్షి.

అన—(తనలో) ఈదుర్మార్గుఁడింకను తన దుర్వాదమునుమాన కున్నవాఁడు. నేనాలసించిన ప్రమాదము రాగలదు. కావున శీఘ్రముగా చేయదగినపని జేయవలయును (చేతులుమోడ్చి) ఓదేవదేవా! అపన్నజనసంరక్షణా!

సీ. మందాకినీదేవి మానంబుగాపాడి,
కర్త్తచే మాట దక్కించినావు
భూతనిర్మాతయా మునినాథు గర్వభం
గముజేసి యానాఁడు గాచినావు
పైబడ్డ గాలసర్పంబు హారంబుగా
బరికింపజేసి కాపాడినావు
నర్మదా ప్రాణేశు నాచేతజీవింప
జేసి లోకములు రక్షించినావు
గీ. ప్రాణనాధుని మాయరూపంతోడ
ఏదెవఁడో నేఁడు వచ్చియున్నాఁడు దేవ!

ఈ విపత్తును గనుపనాకెవరుదిక్కు
బంధుఁడవు నీవకావ గోపాలదేవ!

ఓదేవా!—నేను నిక్కంపు పతివ్రతనేని యీపాపి నిజాకృతిం బొందునట్లు దయచేయుము [జలము చల్లగా అత్రి మన్మథుడగును]

మన్మ—(అనసూయ పాదములపైఁబడి) సతీ అనసూయా ! రక్షింపుము. రక్షింపుము. (అను ౪౭)

అన—ఛీ! దురాత్ముఁడా! నిన్ను క్షమింపపచ్చునా ? ప్రపంచములన్నియు నీవలనకళంకములై భరింపరానిపాపంబుం కాకరంబులై దుర్గతుల నొందుచున్నవి. నీకన్న నధమాధములు కలుగుదురటరా ? రజోగుణప్రధానుండవగు నీకతమున నెందరు పతివ్రతామతల్లులు కులటలైరో లెక్కింపనలవిగాదుగదా! మదనా ! దుర్గుణసదనా ! నిన్నింక క్షమింపఁగూడదు. నీపంచశరంబులు పటాపంచలై నీవుమఱియొకమారు భస్మమగునట్లు శపించినను నీపాపంబుతీరదు.

(అను ౫౮)

నిన్ను భస్మమగునట్లు శంకరుఁడు శపించిన ననంగుఁడవై సంచరించుచున్నావు. నిన్నిట్లీఁకశపించిన లాభములేదు.

గీ. పొగరుదీపింపఁ గన్నులపొరలుగ్రమ్మి
మంచిచెడ్డల నెదవిచారించకుండ
పాంథులనుదుఃఖపెట్టిన పాపఫలము
కనులులేకుండ నినుఁజేయుఁగాక ! మదన!—

మన్మ—హా! పరమేశ్వరా! [మూర్ఛిల్లును]

అన—అహా ! ఇట్లేకదా దుర్మార్గులగువారు పడుపాట్లు?—

(అను ౪౯)

మన్మ—(తేచి) ఆహా ! ఏమిది ! నాకన్నులుకనంబడుటలేదు. తల్లీ ! అనసూయాదేవీ ! నీవునాకెచ్చటనుఁ గాన్పించుట లేదేమి?—

ప్రపంచమంతయు నంధకారబంధురమై యున్నది. నాకేదిదారి ?— మహాపరాధినై నీమహాత్మ్య మెఱుంగక నిన్ను పరిభవింపవచ్చి నేను పరాభవము పాలయితిని. అతిఘోరణమయిన నీశాపకారణమున నా కన్నులు పోయినవి ! నిన్ను తప్పుగాదలంచిన నాపాపమే యీశాపముగా బరిణమించినది! సాధ్వీమతల్లివగు నీకు దీర్ఘక్రోధముచితమయినది గాదు. రక్షింపుము. నీశాపమునుపసంహరించిరక్షింపుము. నను దరిజేర్పుము.

చ. తెలిసెభవన్మహామహిమ తెల్లముగా మహితోజ్జ్వలాంగి, నీ
యలఘుపతివ్రతామహిమ కంబుజనాభ ముఖాది దేవనా
థులు నిలువంగజాలుదురె? దుర్మతినైనను గావుమెన్నమున్
నలపగ సాహసింపను, భుజంగకరాళముతోడ క్రీడలన్ ॥

అన—మదనా ! విమదనా ! పాపాత్ముడనగు నన్ను క్షమింపరాదు—అయినను—

సీ. శ్రీనాథునకును లక్ష్మీదేవికిని, ప్రియ
పుత్రికుండవుగాగ బుట్టినావు—
హరునిగోపాగ్నిలో నశియించినీసతి
భాగ్యమూలంబున బ్రతికినావు—
ముల్లోకముల జగన్మోహనాకార, స
న్మూర్తివనెడుకీర్తిఁ బొందినావు—
అఖిలలోకంబుల నజచేతిబొంగరం
బులరీతినాడింపఁ గలిగినావు—
అట్టి నీవు నాకు శరణమగుటకన్న
కావలయు కార్యమిక నేమిగలదు మదన
దివ్యవీక్షణమునుఁ బ్రసాదించినాను
చనుము! సాధ్వులతెరవు జోజనదువినుము ॥

[ప్రస్థానము]

సుమ్మ—ఆహా! కన్నులు వెడియుఁ గార్పింపజొచ్చినవి! ఈ మహాసాధ్వి మహాత్మ్యమెంతయని చెప్పుదును? నిగ్రహానుగ్రహ సమర్థురాలగు నీమె కిరేశుడగంబులు నే పోటులు సాటిరావు కదా— ఆహా! మాయమ్మ మాటలు విని, సన్ను మాన పోయితిని. ఆమవారి యాలోచనలను విశ్వసించి చేయుకార్యము సుందరముగదా!

సీ. ఉత్తానపాదుఁ డత్యుగ్రమృత్యువుఁబాసె
వనితల దుర్బోధ వినుటచేత—
దశరథేశుఁడు కాలధర్మంబునొందెను
వనితల! దుర్బోధ వినుటచేత—
సుతుల తో రావణాసురుఁడు భూస్థలిగూలె
వనితల! దుర్బోధ వినుటచేత—
రుక్మాంగదుఁడు పుత్రునిజంపు బోల్పడె
వనితల దుర్బోధ వినుటచేత—
ఆమవారి హితంబుల నాలకించి
ధన్యులగు వారలరుదుగదా! ధరిత్రి
నేను దుస్థితిజెందితి; నెవ్వరైన
నెలతల హితంబులను వినవలదు వలదు॥

[అను ౫౦] [ప్రస్థానము]

చతుర్థాంకము
సంపూర్ణము

సతీ అనసూయ.

పంచమాంకమ్

——:o:——

దృశ్యము ౧

(ఒక మాలది బిడ్డలతో ప్రవేశము)

మాల—[అను ౫.౧] బిడ్డలారా ! రండి—మీకాఁకలి వేళయయినది. దేవుఁడు మనకు నేఁడు గలిగించిన దుస్థితి యిది ! ఏనాఁడుమన మెవ్వరి నోటిముందరి యన్నముందీసి వేసితిమో నేఁడీ ప్రాప్తముం గంటిమి !

బిడ్డలు—అమ్మా ! ఆఁకలే ! (ఏడ్చుచున్నారు)

మాల—బిడ్డలారా ! కొంచెమోపిక పట్టుఁడు. ఈప్రక్క నేదో కుటీరమున్నది. మనుష్యులున్నట్టున్నారు ! మన కేమయిన నన్నమునొ ఉకునేమో—[సమీపించుచున్నది.]

అన—[ప్రవేశించి] ఈప్రాంతమునభోజనాశచే,నాక్రందించు పసిబిడ్డల సవ్వడి వినంబడియె; అహా ! పసిబిడ్డలనిన నా మొగమూరకే వాచినట్లగునుగదా!—ఏమిచేయుదును ? ఛీ ! లోకమున, బిడ్డలులేని వారి జన్మమొక జన్మమా ?

సీ. కడుపార పదినెలల్గని, మోసి, పెంచి, డో
లికనూఁపి చన్నుబాలిచ్చునపుడు—

పారాడుచును దన పాదంబులంబడి
"యమ్మా" యనుచు మొగం బరయునపుడు—
నిరుగింట పొరుగింట, దిరిగి వేళకురాక
వేమారు మాతాను వెత్తునపుడు—
విద్యలునేర్చి వివేకంబుతోఁ దన
కడనిల్చిమాటాడ గల్గునపుడు—
గీ. తల్లిదండ్రుల కాత్మ నందనులపైన
గలుగు ప్రేమంబునకు నెంత విలువగలదొ?
తలపనొడలెల్ల పులకలు గలిగెనకట!
సంతతియె లేని మనుజుల జన్మమేల?

మాల—బిడ్డలారా! తనలో నేమేమిటో మాటలాడుకొనుచు
నొక విప్రాంగన యిటే వచ్చుచున్నది. ఈమెను ప్రార్థించిమీకన్నము
పెట్టించెదను రండు—[ప్రకా] అమ్మా! నీవు మంచిదానవుగానున్నా
వు: నాపిల్లలకు నిన్నటినుండి తిండిలేదు. ఒక్క కబళముం బెట్టి పుణ్య
ముం గట్టుకొమ్మా.

అన—(తనలో) ఆహా! నల్లగానున్నను ఈపిల్లలెంత యం
దముగా నున్నారు!—

గీ. నిండుచందురు హసియించు నెమ్మొగంబు
లాకలి కతాన వాడియు నతిముదంబు
గలుగఁజేసెడు నామనోజలజమందు
పుత్రులేలేని కొఱతఁ గాఁబోలునిపుడు॥
ఈపిల్లల నొక్కసారి ముద్దు పెట్టుకొందునా?—

[దగ్గఱకుఁ బోవుచున్నది]

మాల—అమ్మా! నీవు బాపనివారి వలెనున్నావు!
మేము మాలవాళ్లము. దగ్గఱకు రాకమ్మా!—

అన — హా! హా తాశమయితిని. [ప్రకా] రానుగాని — నీపిల్లల కేమి కావలయును. నీవిచ్చటి కేలవచ్చితివి ?—

మాల — అమ్మా! ఈపిల్లల తండ్రి చచ్చి నెలరోజులయినది ! కూటికిలేక — మాడిపోవుచున్నారము. ఎన్ని చోట్లు తిరిగినను నేడు పిడికెడు మెతుకులు దొరకలేదు. నిన్నుజూడగా చల్లని తల్లివలెనున్నావు! కొంచెమన్నముంబెట్టి యీ పిల్లల సొదమాన్పుము.

అన — అమ్మా! అంతకన్న నాకుంగావలసిన దేమి? నీవేజాతిదాన వైననేమి? అతిథులంబూజించుటయే గృహస్థధర్మము. నేనుదానినాచరింపక తప్పదు. ఒకక్షణమిందు నిలువుము. నీకన్నముం దెచ్చిపెట్టెదను.

(ప్రస్థానము)

మాల — బిడ్డలారా! నుంచమేనాడెవ్వరికి పిడికెడన్నముం బెట్టించితిమో నేడది యక్కరకువచ్చినది. మీరు దుఃఖింపకుడు. ఆయిల్లాలిప్పుడే మీకన్నముం బెట్టును.

అన — [అన్నముతో ప్రవేశించి] అమ్మా! ఇదిగో ఫలసంయుక్తమయిన భోజనము.

మాల — మాతల్లి మాతల్లి — నీకు వేయేండ్లు గలుగుంగాక! నీకు మూడుతెలకాయల కొడుకుగలుగుంగాక !—

(బిడ్డలకన్నముం బెట్టుచున్నది.)

అన — (తనలో) అక్కటా! నాకంతటి ప్రాప్తమా?

ఆ. సతతము మొగసి వాచి, సంతానమోయని
యేడ్చువారికొసంగ డీశ్వరుండు
నిలువనీడలేని నిరుపేదవారికి
కడుపుదీర సుతులు గలుగుచుండు॥

ఆహా! ఒక్కపుత్రునిఁగని పెంచి ముద్దిడి యాలింగనముఁజేసి యానం
దించు మహాభాగ్యము నాకెన్నటికోఁగదా!

సీ. సుతుని డోలికనుంచి, "జో! జో!" యనుచు, జోల
పాటలు ముద్దుగాఁ బాడుటెపుడొ?
ముంగురులను దువ్వి మోమునఁగస్తురి
బెట్టిచెక్కిలి ముద్దుబెట్టుటెపుడొ?
పాలతోఁగలిపి నీవారంపుటన్నంబు
ప్రేమతోడుత దినిపించుటెపుడొ?
"రార నాముద్దు పుత్రక! రార" యంచు నా
ప్రేమంబుదీరఁగాఁ బిలుచు టెపుడొ?
గీ. సాటి సత్పుత్రవతులతో సమయుగాగ
చంక సుతునిడి, యటు నిటు జనుట యెపుడొ?
పరమనిర్భాగ్యనగు నాకు బాలకుని, ని
శేష కృప నీశ్వరుఁడు దయ సేయుటెపుడొ?

మాల—అమ్మా! నీకు భగవంతుఁడు సుపుత్రులను గలిగించును. నీకు సత్సంతానము గలుగుగాక—మాకింక సెలవిమ్మ—బిడ్డలారా! రండి

[ప్రస్థానము.]

అన—ఏమిచెపుమా యిది! నేను సుపుత్రులకయి మనంబుఁ దలపోయుచుండ నీమాలెత యిట్లుదీవించిచనినది!—ఎవరినోట నెట్టి సత్యముగలదో తెలియదుగదా! ఈ బాలురనుఁజూచినది మొదలు నాహృదయము పుత్రప్రాప్తిఁ జనినది. నానాధు నెట్లైన బ్రార్థించి బదరికా

వనమున కేగి పుత్రులకొఱకు శ్రీమహావిష్ణుంగూర్చి తపంబాచరింపఁ బంపెదను. భర్తవరదుండగు నాజగన్నాథుఁడనుగ్రహింపకపోఁడు.

[ప్రస్థానము.]

దృశ్యము ౨—బదరికావనము

(తపముచేయుచు నత్రిముని కనఁబడుచున్నాఁడు)

అత్రి— [అను ౫—౨]

ఓజగద్రక్షకా! భక్తత్రాణపరాయణా! నారాయణా! కరుణింపుము.

చ. కమలదళాక్ష! యీబదరికావనమందు, సమాధిఁదాల్చి నీ
మమున జలాగ్నిమధ్యతల మార్గములంబవనాశనుండనై
కొమరులుగల్గు సద్వరముఁ గోరితి నింక ననుగ్రహింపవే!
యమలినమైన నీదుచరణాంబుజమే శరణంబు మాధవా!

ఓకమలామనోహరా! ప్రణతార్తిహరా! మురహరా! అనంతకల్యాణ స్వరూపుండవై యాదిమధ్యాంతరహితుండవై—వాచామగోచరుండవై-భవమహాంధకార సహస్రమయూఖుండవై-గంభీరశ్యామలకోమలాంగుడవై-సంకల్పమాత్రసృష్టిస్థితిలయ కారణ కారణుండవై-సమస్త జగదంతర్యామివగు పరబ్రహ్మవై యలరు నీదివ్యరూపంబును మానసంబున నేమరక ప్రార్థింతును. నారాయణా! శ్రుతిస్మృతి చతుర్వేద పారాయణా!

సీ. కల్పనచే, రత్న ఖచితసింహాసన
పీఠంబు నాత్మఁ గల్పించువాఁడ
నాపీఠమున శ్యామలాకార! నినుఁబ్రతి
ష్ఠించి నిండార సేవించువాఁడ
సేవించి మణిమయాంచితపాత్రమున, పాద
కమలంబులతిభక్తిఁ గడుగువాఁడ

లలిమించు మల్లెమొల్లలు జాజిపూవుల
చేత పాదముల పూజించువాఁడ
తచ్చరణముల కన్నుల దాల్చువాఁడ
భక్తితో నీపయిన పాట బాడువాఁడ
మించుప్రేమను నినుగౌఁగిలించువాఁడ
నెల్లజగములకును రేడ! నల్లవాఁడ.

ఓపరమపురుష! అయోనిసంభవ ! నీకోమలాకారముచే నాకు కన్నుల పండువు చేయుము. భక్తజనవిలోలా! గానలోలా!

సీ. అదితికశ్యపులు-దేవా! నిన్నుగనుటకే
జపములనేనాఁడు సలిపినారో
దశరథకౌసలాత్మజలు నిన్గనుట కూ
హించి యేతపము గావించినారో
దేవకియును, వసుదేవుఁడు నీవు, నం
దనుఁడౌట కేమే మొనర్చినారో
మున్నుజమదగ్ని నిన్ను పుత్రునిగాఁగ
గనుటకేనదులందు మునిగినాఁడో

చేయరాని తపంబులుచేసినాఁడ
మునుగరాని నదంబుల మునిగినాఁడ
కరుణ వెదజల్లు శాంత విగ్రహముతోడ
నాకుఁగన్పడవేల గోపాలబాల.

[ధ్యానించుచుండగా శ్రీమహావిష్ణువు గరుడవాహనమున ప్రత్యక్షమగును.]

అత్రి— [అను ౫౫]

విష్ణు—అత్రి మహర్షీ! నీభక్తికానందించితిని. నీకు నేనేపుత్రుండుగా జన్మించి నీకోర్కెదీర్చెదను. నీవింకచనుము.

అత్రి—ఆహా! ధన్యోస్మి-ధన్యోస్మి- [అను ౫౬]

[శ్రీమహావిష్ణు వదృశ్యమగుచున్నాడు.]

ప ం చ మా ం క ము.

స మా ప్తం

విశ్రాంతి కాలము 10 నిమిషములు.

[విశ్రాంతి సంకేతమగు తెర వ్రాలును.

సతీ అనసూయ.

షష్ఠాంకము

దృశ్యము ౧

వైకుంఠము-[ప్రవేశము లక్ష్మి-సర-పార్వ]

పార్వ—చెలీ! ఈపరాభవమునుండీర్చుకొనుట మనవలనగాకు న్నను మనపతులచేనయినను నిదిగావింపవలయును.

లక్ష్మి—అవును. నీవు చక్కగా నాలోచించితివి. మనమిప్పు డూరకుంటిమేని లక్ష్మి పార్వతీ సరస్వతులు నోరులేనివారనియు, నస మర్థలనియు, జనంబులు తలంతురు. మనపై లోకంబునకుగలగౌరవంబు నయితము నశించును. నేను నాపతిని ప్రార్థించి యనసూయాపరాభవ మునకు పంపెదను. మీరును మీపతులను బంపకతీరదు.

పార్వ—దీనికి నేను సంసిద్ధనయియున్నాను.

సర—నేనును మీయాలోచన ననుసరింతును.

లక్ష్మి—చెలులారా! మరియు నిందొక విశేషముగలదు. మన మింతకుమున్ను పొందిన యవమానమును మనపతులు వినియుందురు. వారు దీనిని సాకుగా కొని మనలంగలకాలము పరిహాసింతురు. ఇప్పుడు వీరిని మనము ప్రోత్సహించి పంపితిమేని వారనసూయను భంగపరచిరా మన పరాభవాగ్ని చల్లారును. కాక వారే పరిభవమందివచ్చిరా మనలను పరిసించువారుండరు.

పార్వ—ఇది చక్కని యాలోచన.

[తెరలో]

అమ్మా! జగన్నాథులు వచ్చియున్నారు.

లక్ష్మి—చెలులారా ! నానాథుడు వచ్చియున్నాడు మీరు మీమీపనులపైఁ బొండు. ఎట్లయినను నేడే మీపతులను పోత్రాహపఱచి యిటకుఁ గొనిరండు.

పార్వ—అట్లే చేయుదుము.

(ఇద్దఱును ప్రస్థానము)

(శ్రీమహావిష్ణువు ప్రవేశము)

లక్ష్మి—ప్రాణేశ్వరా! జయము జయము.

విష్ణు—దేవీ! శుభమగుఁగాక. నేడు నీవదనపంకజము పంకిలమగుటకుఁ గారణమేమి ?

లక్ష్మి—నావదనవిషయమున కేమిగాని నేఁడు మీకింత యాలస్య మయినదేమి ?

విష్ణు—దేవీ ! నేఁడు భూలోకమున నత్రియనునొకమహర్షి పుత్రసంతతిఁగోరి నన్నుఁగూర్చి తపంబాచరించుచుండఁగా నేనే యాతని గర్భమున జనింతునని వరమిచ్చి వచ్చితిని. ఇదే యాలస్యమునకుఁ గారణము.

లక్ష్మి—అత్రియనఁగా అనసూయాపతియేనా ?

విష్ణు—అవును ఆమహాపతివ్రతభర్తయే. దేవీ ! ఆయనసూయ పతివ్రతలలో మిన్నయఁటసుమా!

లక్ష్మి—మీరు మెచ్చుకొంటిరిగదా. చాలు. మీసతికి లోకమందెంతటి దుష్కీర్తియున్నను మీరు భరింతురు. ఎదుటివారిం బొగడుట మీ సుస్వభావము. ఆయనసూయ పతివ్రతలలో మిన్నయఁట గాదా యని పొగడుటవలన నేనుకానని యేకాదా మీయభిప్రాయము?

విష్ణు—సతీమణీ! నీవు పతివ్రతవుకావని యన్నవా రెవ్వరు? ఆ యనసూయను సాధ్వియనిన నీకు రోషమెందులకు? నీవింత యీర్ష్యా స్వభావవని యెఱుంగనైతినిసుమా!

లక్ష్మి—వేరుగా నీవు పతివ్రతవుగావని బొట్టుకాటుకలుపెట్టి వక్కాణింపవలయునా? రాజుగారిపెద్దభార్య పతివ్రతయనినమాటకర్థ మేమి? అవునవును. నేను దుస్స్వభావను; యీపాఱ్ఱ్యసస్వభావను, తమకు సతిగా నుండదగను. చాలుచాలు నేటికి మీయనురాగము బాగుగ దెలిసినది.

విష్ణు—ప్రాణేశ్వరీ! నేనేమంటినని నీకీయకారణాగ్రహము.

లక్ష్మి—చాలుచాలులెండి తెలిసె మీగుణగణము.

(అనుబంధము ౫౫)

విష్ణు—దేవీ! అలుకవహింపకుము. నిన్ను నేనేమియునన లేదు. మదనచాపసదృశంబులగు నీకనుబొమ్మలను ముడువకుము. నీ వేదికోరుము వదియెల్ల దీర్చెదను రమ్మా.

లక్ష్మి—అక్కరలేదు. తిరిగి యీపాఱ్ఱ్యపరవశనని దెప్పెదురు గాబోలును.

విష్ణు—ప్రాణేశ్వరీ! నానేరము మన్నింపుము. నేను నీయెడల నెన్నడైన విపరీతభంగి వర్తింటినే?

లక్ష్మి—అట్లయిన నాయనసూయనేదోవిధముగ పరిభవించుట యే నాకోరిక. మీరీకార్యము నొనరింపవలెను.

విష్ణు—సఖీ! దుస్సాహసము యిట్టికోరిక తగునా? ఆసాధ్వి యలుకదాల్చి శపించిన మనగతియేమి కావలయును? ఐనను నీకీకార్యమువలన నేమిబాధ మున్నది?

లక్ష్మి—అందులకే మీరాగీయనక్కరలేదు. నేనడుగనక్కరలేదని వచించితిని. ఊరక నోటికి వచ్చినన్ని వాగ్దత్తము లొనరించినంతనే సరిగాదు. బుద్ధిగలవాఁడు దానిని నెరవేర్చవలయును. నాలుకయున్నందులకు ఫలమప్పుడుగదా కలుగును. ఐనను అసమర్థుఁడగుపతి నేదేని వాంఛించుటకన్న జ్ఞానహీనతగలదా ? జగన్నాథుఁడని పెద్దపేరట. ఒకభూలోకాంగనకు గడగడ వడంకెనట. ఇంతకన్న లజ్జాకరముగలదా ? మగవారిస్వభావ మెంతనింద్యమయినది !

విష్ణు—హృదయేశ్వరి! నిలువుము. నీకోరిక నెట్లో తీర్చెదను.

(తెరలో)

దేవా! మహేశ్వర కమలసంభవులు శర్వాణీవాణులతో దయచేసి యనుజ్ఞ వేఁడుచున్నారు:—

విష్ణు—వారిని సత్వరముగా ప్రవేశపెట్టుము.

(శంకరుఁడు, పార్వతి, బ్రహ్మ, సరస్వతి.)

శంక—శ్రీమహావిష్ణునకభివందనము.

బ్రహ్మ—జనకా ! వందనములు.

విష్ణు—మీకు నిరంతరము నభ్యుదయ మగుఁగాక మీసతులతోడ నీయాసనముల నుపవిష్టులుగండు.

(అందరును కూర్చుందురు.)

విష్ణు—మహేశ్వరా! పితామహా! మీకుం గుశలమా? మీరాకకు గారణమేమి ?

బ్రహ్మ—జనకా! మాకుశలమున కొఱతలేదుగాని మారాకకు గారణముమాత్ర మొక్కింత నింద్యమయినది,

శంక— గీ. భువనవితతియెల్లఁ బూజించి మనలదే
వాధిదేవులంచు బలుకుచుండ

నాడువారికతన నాగౌరవము మొద
లంటనణగెనయ్యె యమలచరిత.

విష్ణు—మీరును ననసూయాపరాభవార్థము మీనతులచే బలవంతపరుపబడితిరా యేమి ?

బ్రహ్మ—అహా! అంతకన్నను మనకిప్పు డవ్యోగమేమున్నది

గీ. అఖిలకర్తలయిన హరిహరబ్రహ్మలు
పూవుబోండ్లకీలుబొమ్మలగుచు
బరమసాధ్వినొకతెఁ బరిభవంబొనరింప
జనగవలసె విధివశంబుచేత.

విష్ణు—అహా! మనమే యిట్టిదుష్కార్యంబుల నొనరించిన లోకంబులు పాపాకరంబులై నమసిపోవే? అనువారల కెదురాడలేక హరిహరబ్రహ్మలిట్టి దుష్కార్యమునకు గడంగిరని పలుకులు వినిన లజ్జాకారణముగాదే! పరమపతివ్రతలను, సత్యసంధులను, సన్మార్గవర్తులను, ధర్మాచరణులను రక్షింపని మన జగద్భరణమేటికి ? లోకపాలకత్వమేటికి? కాల్పనా? మనగౌరవమును చేజేతుల మనమే నాశనముచేసికొనుటకు నంసిద్ధులమగుచున్నప్పుడు లోకంబు లేరీతి నిలచు ? సృష్టిస్థితిలయంబు లెట్లు జరుగు ? సమవర్తి మనలనునయితము శాసించిన దప్పేమున్నది? ప్రాకృతులతో సమానులమయినమనలం గాంచి జనులందరును హాసింపరే? నీచాతినీచంబగు నిట్టికార్యములను నేనొనరింపలేను. కాలకంధరా! పంకజాసనా! మీయభిప్రాయములేమి?

బ్రహ్మ—మేముమాత్రమిట్టిదుష్కార్యముల కోర్తుమే ? నారాయణా ! ఈకథావిధానమును నిర్ణయింపజాలకయే యింతదూరము వచ్చితిమి. నీయిష్టమెట్లో యట్లుగావించువాఁడను.

శంక—ఇది నాకు సమ్మతమే.

పా-ల-స—(అనుబంధము ౫౬)

లక్ష్మి—సరస్వతీ! గౌరీ! మనకాలిగోటికైన సరిరాని యొకమను ష్యాంగనచే నవమానింపఁబడి కలహప్రియుఁడగు నారదునిచే పరిహాసిం పబడుటేగాక సర్వసమర్థులయిన ప్రాణేశులగలిగియు వారిచే నయిత మొకకోర్కె దీర్పబడక నిరాకరింపబడినమనము బ్రతికినఫలమేమి? ఛీ! ఛీ! ఈనీచపుబ్రతుకుకన్న చావు మేలుగదా! నేను మాతండ్రియగు సముద్రునిఁ బ్రార్థించి యందే జీవములనువదలెదను. నన్నిఁక మరచి పొండు.

(పోఁబోవును.)

విష్ణు—(పట్టుకొని) చిలుకలకొలికీ! కలికీ! నీకు నాపైనింత యలుకా? రమ్మి. నీకోర్కెను నీర్చెదను. ఇంతలో నింతటిసాహసమేల? శంకరచతుర్ముఖులారా! మనకార్య మిప్పు డిటుబోయిన నూయియు నటుబోన గోయియుగా నున్నది. కావున కర్తవ్యమో యెఱిగింపుఁడు.

బ్రహ్మ—నాకేమియుఁ దోచుటలేదు. బుద్ధిశాలియగుశంక రుఁడే వచింపవలయును.

శంక—గీ. చూచివత్తమురం డనసూయనిపుడె
యానెలతకెందు నెవ్వడు హానిరాదు
సాక్షిగా దన్మహిమను బరీక్షజేసి
పరము లొనగుద మాచంద్రసురుచిరముగ.

విష్ణు—అట్లేకావింతము. ఇందువలన నామెమహిమయే బయ ల్పడును. సతీమణీ! మేమింక నేగివత్తుము. మీకోరికప్రకారమానతిం బరీక్షింతుము.

లక్ష్మి—పార్వతీశ్వరా! మీకు జయమగుగాక.

పార్వ—ఆర్యా! మీకు శుభమగుగాక.

సర—నాథా! మీ కపజయము కల్గకుండుగాకు.

(బ్రహ్మ, విష్ణు, శంకరులు ప్రస్థానము.)

లక్ష్మి—చెలులారా! ఈమారు నారదునిపోగ రణగగలదు. అనసూయశీల మేదో లోకమునకు దెలియును. మనము పోవుదమురండు.

(ప్రస్థానము)

దృశ్యము-౨

[బ్రహ్మ, విష్ణు, శంకరులు మునివేషముతో ప్ర॥]

విష్ణు—శంకర పద్మాసనులారా! ఇప్పుడు మన యాకృతులు చక్కగానున్నవి! మనలనిప్పుడెవ్వరును గుర్తింపలేరు. కాని యాసాధ్వపేరు తల పెట్టుటతోడనే శరీరము కంపించుచున్నది.

బ్రహ్మ—ఇట్టి నీచకార్యమునం దెప్పుడు ప్రవృత్తుల మైతిమో యప్పుడే సంశయములన్నియు వదలినవి.

నార—ప్ర॥ ఓహో! మురహరభవహర పద్మసంభూతులారా! నమస్కారము. ఎక్కడికీ ప్రయాణము? ఏమి యీ విచిత్రవేషము?

విష్ణు—శంకరా! ఈనారదుడు మనల నింతశీఘ్రముగ గుర్తించెనేమి?

నార—అయ్యా! నేను మీవేషములనే కాదు. హృదయములను నయితము గుర్తించితిని. పత్నీప్రబోధంబున ననసూయాపరాభవ మొనరింపం బోవుచున్నారుగదా!

విష్ణు—నారదా! నిక్కము వచించితివి. మనము మేము విధిలేక చనుచుంటిమని నీ వెఱుంగవా?

నార—అయ్యా! త్రిమూర్తులకు నేను తెలియఁజేయునంతటి సమర్థుఁడనుగాను. అయినను, నాకీకార్యమేమో దుస్సాధ్యమనితోఁచుచున్నది.

(అను ౫౭)

విష్ణు—నారదా! మేమును దీనిని దుస్సాధ్యమని యెఱుంగుదుము ఐనను పోకతప్పదు. ఇందువలన ననసూయ కేలోపమునుఁగలుగదు. ఆమెసాధ్వీత్వమును జగద్విఖ్యాతము చేయుటకే నేనుసంకల్పించుకొంటిని. దీనిని నీమనస్సునందుంచుకొనుము. మాకు వేళయయ్యె-పోయివచ్చెదము. [ముగ్గురు ప్రస్థా]

నార—అయనసూయచే వీరు తప్పక పరాభవమునొందుదురు. ఈవృత్తాంతమును పూర్ణముగ నెఱింగి వీరిసతుల కదితెల్పి, గట్టిగ బుద్ధిచెప్పవలెను. (అను ౫౮) (ప్రస్థానము.)

దృశ్యము 3

అత్రియాశ్రమము.

అన—[తనలో]

సీ. చేరెనో లేదో నాజీవితేశ్వరుడ౹౹

బదరి కావనము నత్పథమునందు

జపమునిర్విఘ్నమై సాగినదో లేదో

మహితపంచాగ్నుల మధ్యమందు

అంబుజాక్షునుదర్శనం బిచ్చెనోలేదో?

తడయకానంద చిత్తంబులోఁడ

నస్మదీయమనోగతానుసారంబయి

యీడేరెనోలేదో యీప్సితంబు

గీ. అకట! యేభావమునుదోప దయ్యెమదిని

చింతలీడేర్చి యాభగవంతుడిపుడు

హరియో హరుడో కాకా యంబుజాసనుండో
యగుచుదర్శన మొసగ లేడయ్యో సకట-

[బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు ప్రవేశము.]

భవతి భిక్షాం దేహి, భవతి భిక్షాం దేహి, భవతి భిక్షాం దేహి.

అన—త్రిమూర్తులవంటిదివ్యస్వరూపములతోడ సాక్షాత్కరించిన యీమహాత్ములు భవతిభిక్షాందేహీయని ప్రార్థించినారు! ఆహా! నాభాగ్యమే భాగ్యముగదా! మహాత్ములారా! ఇందాసీనులుగండు. తమకిప్పుడు ఫలాహారములర్పింగెదను.

[ప్రస్థానము.]

విష్ణు—శంకర, బ్రహ్మలారా! ఈ సాధ్విం జూడగనే నామనంబు కలతపడుచున్నది. అయినను మనంబునెట్లో స్థిరముగావించుకొంటిని. మనమాలోచించిన విధముగాదక్క నీపడతిని వేరువిధముగా బరాభవము చేయఁజాలము నామార్గమునే మీరనుసరింపుడు.

అన—[ప్రవేశము] (అను ౫౯)

(వడ్డించి ఔపోసనము పోయఁబోవుచున్నది.)

విష్ణు—సుదతీ! తాళుము తాళుము ! మాకొక్క వ్రతము గలదు. ఆవ్రతముతీరక భుజింపఁజాలము-

శంక—

గీ. బాలరో! పలువిషయంబులేల? వినుము!
విగతవస్త్రవై యొసగుదువేని, నీదు
సత్కృతులనందువారము చాలవేని
మరలిపోవుదుమమ్మ! పద్మాయతాక్షి.

బ్రహ్మ—ఇదియే మావ్రతము! నీనికన్యథాగావించిననీసత్కృతులు మాకనవసరము!

అన—హరిహరీ! సదయాత్ములారా! మీకీకోరిక తెల్లునా? మానవతుల మానంబుగాపాడు కృపానిరతులకు విగతవసనయగునంగ నచేతి యాహారంబు భుజించుటకు వ్రతము! ఇది మీకు తగునా! నేను మీ కుమారినిగానా? పరవనితామానభంగకరములగు కార్యంబులను జడదారులే కావింపఁదలంచిన నింకేమున్నది!

విష్ణు—ఓమానినీ! నీపలుమాటలతో మాకు నిమిత్తములేదు. కావింతువా యట్లు గావింపుము. లేదా కావింపలేనని వచింపుము. వేరొక యుక్తి కేగెదము. మేము రెండుమాటలవారముకాము.

అన—(తనలో) ఇది పరమేశ్వరుని మాయగాని వేరుగాదు. కానిమ్ము. నేను పతిచింతనముదక్క సన్యమెఱుంగనేని నాకేవరాభవము రాదు. (ప్రకాశముగా) ఓవిప్రోత్తములారా! మీరింతటి ధారుణ కార్యంబున కుపక్రమింపగా నేనేలవెనుకదీతును. సర్వంబునకు నాప రాత్పరుఁడే కలఁడు. మీరిందాసీనులుగంను నేనిప్పుడే మీకాహారదానముచేసెదను.

త్రిమూ—(ఆసీనులగుచున్నారు.)

ఓపరాత్పరా! నేను మహాపతివ్రతనయితినేని యీమునీంద్రులు పసిబాలురగుదురుగాక!

[నీరుచల్లగా త్రిమూర్తులు పసిబాలురగుదురు. అనసూయ విగతవస్త్రయయి వారికి పాలిచ్చుచున్నది.]

(తెరవ్రాలును)

దృశ్యము ౪ వైకుంఠము.

(నారదుఁడు ప్రవేశము)

నార—(స్వగత)

ఆహాహా! నేనుగదా నాకానందము! బహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు పసిపాపలయి యనసూయ పొత్తిళ్ళలో నుండుట నాశక్తివలగాదే! భళిరా! నారదా! భళిరా! చమత్కారమన్న నీదే చమత్కారము!

(లక్ష్మి, పార్వతి, సరస్వతి ప్రవేశము)

లక్ష్మి—నారదా! ఇప్పుడు మీ యనసూయగతి యెట్లుకాగలదో యెఱుఁగుదువా!

నార—అమ్మా! అనసూయగతి నెఱుఁగనుగాని మీపతుల దుర్గతి నెఱుంగుదును. .

లక్ష్మి—నారదా! మాపతులదుర్గతియనుచున్నావేమి? ఏమిజరిగినది! ఏమిజరిగినది!

నార—అమ్మా! సావకాశముగ వినుఁడు.

ఆ. తపసివేసములను ధరియించి యనసూయఁ
జేరనరిగి-విగతచేలవగుచు
భిక్షనిమ్మటన్న; పేరల్కనామె మీ
పతుల శిశులఁజేసి పాలొసంగె

(అను ౬౦)

లక్ష్మి—నారదా! నిజమేనా! మానాధు లనసూయ పొత్తిళ్ళలో పిల్లలయియున్నారా!

పార్వ—నారదా! నిక్కము వచింపుము! నిజముగా మాకీదుర్గతి కలిగినదా!

సర—విధితనయా! మాకింకిగతియేమి?

నార—అమ్మా! వారు పెద్దవారగునటుల కోపికపట్టి తిరిగి

వివాహమాడుదు. తప్పేమి! చిన్నమగలతో సౌఖ్యము కొన్నినాళ్ళు తెలియును.

లక్ష్మి—నారదా! పిల్లికి చెలగాటము నెలుకకు ప్రాణసంకట మనునట్లు చేయుచున్నావు.

త్రిదేవులు— (అను ౬౧)

నార—అమ్మా! నాపలుకులు మీకిప్పుడెంతో విషప్రాయములయినవిగదా! ఇప్పుడు విచారించిన లాభమేమున్నది! నేను చెప్పిన ననసూయ వినునా! అయినను చెప్పుటకు నేనెవ్వఁడను? భార్యలు మీరు; భర్తలు వారు. అదిగాక మీకిప్పుడనసూయ క్రొత్తగానత్తగారయిందిగదా! ప్రార్థించినమాత్రమున తప్పేమి?

లక్ష్మి—నారదా! ఇన్నిదినములనుండియు ననసూయనుసాధించు మహోద్యోగమునందుండి నేడామె పాదములపై బడవలసివచ్చినదా?

పార్వ—ఒక మానవాంగనకోడినదేచాలక దానిని ప్రార్థింపు మని చెప్పుచున్నావానారదా! మేమిప్పుడునీకంటికెంతనీచమయితిమి?

సర—ఈనారదుఁడే యీనాటకమునంతను నాడించుచున్నాఁ డని తోచుచున్నది.

నార—అమ్మా! నాకెందులకీనిష్ఠురములు. నేనునాదారింబోవు దును. ఎఱిగిన వాడనుగనుక చెప్పితిని. మీకీవార్తనెత్తింగింపనేల? నేనే దీనినొనర్చితినని మీరనుమాటల బడనేల? [పోఁబోవును.]

లక్ష్మి—నారదా! నారదా.

నార—అమ్మా! ఏమిసెలవు?

లక్ష్మి—మాకేమార్గముంజెప్పి పోయెదవు?

నార—అమ్మా! వెనుక నేను చెప్పినమాటలను నేవిని వింటి రని తిరిగి సిగ్గులేక నేనిప్పుడు మీకు చెప్పగలను?

లక్ష్మి—నారదా! మాబుద్ధిలోపమును మన్నింపుము. తెలి యక వినమయితిమి.

నార—అయ్యయ్యో! నాకంతయుపచారమెందులకమ్మా! మీరు జగన్మాతలు. అనసూయ మీకాలి గోటికయినా సరిరాదుగదా!

లక్ష్మి—నారదా! తిరిగి మమ్మిప్పుడు వెటకారిమాటలతో దెప్పన నేమిలాభమున్నది? అనసూయయే గెలిచినది. మేమోడితిమి. ఇంక నయిన మాకాలోచన చెప్పుము.

నార—వహ్వా! వహ్వా! మీనోట నెన్నినాళ్ళకామాట వింటి నమ్మా! అమ్మా! పార్వతీ తల్లీ! సరస్వతీ—లక్ష్మియే కాని మీరనసూయకోడిపోలేదా యేమి! ఊరకున్నారు.

పార్వ—నారదా! అనసూయయే గెలిచినది. మేమే యోడితిమి.

సర—నారదా! అనసూయయే గెలిచినది. మేమే యోడితిమి.

నార—అమ్మా! మీరుచేయదగినకార్యము నిప్పుడు వినుడు.

గీ. మునొనర్చిన యపరాధములుక్షమించి
కరుణగనుమంచు ననసూయ కాళ్ళఁబడుచు
ప్రీతిపతిభిక్షనిమ్మని వేడుకొనుడు
యిమ్మహిని మీకుఁగర్తవ్యమమ్మ యిపుడు.

(అను ౬—౨)

త్రిదే—అట్లేచేయుదము. [అందఱు ప్రస్థా]

దృశ్యము—౫

అత్రి ఆశ్రమము.

అత్రి—ప్రాణేశ్వరీ! నీవుచెప్పినచిత్రకథ నిజమగునే? నేనుతపంబునకేగి వరమునంది వచ్చులోపల నిన్నిపరీక్షలు జరుగుటయు త్రిమూర్తులు మనయింట పసిపాపలగుటయు సంభవించెనా?

అన—నాధా! యీయాయస్ఛితము నాకేవింత గొల్పుచున్నది.

అత్రి—ఓహో ! భగవచ్చిత్రము.

ఆ. వరముగాంచినేను వచ్చుటకుమున్నె
సుదతి సుతులగాంచె చోద్యముగను
పరమచిత్రమైన భగవత్ప్రసాదంబు
నెన్నిగతులనైన నెన్నతరమె ?

[తెరలో]

దేవీ—భిక్షము—భిక్షము!

అత్రి—ప్రాణేశ్వరీ! మరియొక చిత్రమేదోజరుగబోవుచున్నదని తలంచెద ఎవ్వరో! భిక్షము భిక్షమని వచ్చినారు. స్త్రీ కంఠస్వరముల వలెనున్నవి.

[లక్ష్మి—పార్వతి—సరస్వతి—ప్ర]

త్రిదే—[అను ౬౩]

పతిభిక్ష! పతిభిక్ష! పతిభిక్ష!

[కాళ్ళపై బడుదురు]

అన—అమ్మా! మీరెవ్వరు?

లక్ష్మి—మహాసతీ! అనసూయా ! మాయపరాధశతములను క్షమింపుము. నేనులక్ష్మిని శ్రీమహావిష్ణువుసతిని. ఈమె పార్వతి, శంభునిభార్య, ఈమె సరస్వతి చతురాననుని ధర్మపత్ని నిన్నుపరీక్షించుటకై పంతముబూని మేము జేసినదోషమునకిప్పుడు ఫలముగా నీ పాదముల పైబడితిమి! నీవేగెలిచితివి!

[నారదుడు ప్రవేశము]

ఆహా! కన్నుపండువయ్యె! కన్నులపండువయ్యె!

అన—లోకమాతలారా! మీకు వందనములు. నారదము నీంద్రా! నీకుజోహారు! నాకిదేమో చిత్రముగానున్నది! మీరునన్ను పరీక్షించు టేమి? ఓడు టేమి? గెల్చుటేమి?

అత్రి—దేవీ! నీచరిత్రము నాకేకాక—నీకేచిత్రముగా నున్నదా!

నార—అత్రిమునీంద్రా! ఈయనసూయామహాదేవిదివ్య చరిత్రము త్రిజగంబులవారికిని చిత్రమయినది.

[అను ఉర]

అమ్మా! లక్ష్మీదేవీ! నాడు నేనసూయాదేవిప్రభావము నెఱింగించితిని. ష్టి కిఁదెచ్చుకొనుఁడు. కాదు నేనేష్టి కిఁదెచ్చుచున్నాను.

సీ. పాపంబులనుపటా పంచలుగావించి
చండాలురకును మోక్షమునొసంగు
నలుకవహించె నాయఖిలరాక్షించర
సంఘంబునెల్ల భస్మంబొనర్చు
తనసదయపతివ్రతా శక్తిచేఘోర
సర్పమైనను పూలసరము జేయు
మృతినొందినట్టి దుర్గతునైననుక్షణములో
ఘనపున్జీవితు గానొనర్చు

గీ. నెదనుమన్మథుండైన చలింపబోక
దోషముపడంచి భయకంపితునిగజేయు
లలిఁద్రిమూర్తులనైన బాలురంజేయు
తరమెయనసూయ ఘనమహాత్మ్యంబు దెలుప.
ఇందొక్క యక్షరమైన బీలు బోయినదా?

లక్ష్మి—నారదా! అగతానాగతవేదివగు నీవు వచించిన విషయంబులు బీఁబునోవుటెటుల!

అన—అమ్మా!—మీ కేమికా లయు?

లక్ష్మి—గీ. తల్లి రో దివ్య సాధ్వీమతల్లివై న
నీదుసత్కృప నిపుడు వాంఛించినాము
మాదుపతులను దయతోడ మాకొసంగి
యసదృశంబుగ పతిభిక్షనొసగుమమ్మ.

పార్వ—గీ. మహితభువనంబులై నీమహిమచేత
నిండినిబిడీకృతంబులై యుండెనమ్మ !
యిపుడుకరుణామృతము ప్రవహింపఁజేసి
యసదృశంబగు పతిభిక్షనొసగుమమ్మ.

సర—గీ. నిగమపతులకు తల్లివై నిలచినావు
అంచితసతీత్వమునఁ బ్రకాశించినావు
కలుషములడంచి పూజ్యతఁగాంచినావు
యసదృశంబగు పతిభిక్షనొసగుమమ్మ.

అన—అమ్మా! మీరిట్లర్థింపవచ్చునా! లోకమున నెవ్వరయిన తమ కుమారుల భిక్షగా నిమదురా! మీరు పాతివ్రమట్టి దుస్తరము యిన కోరికనెట్లు కోరెదరు?

లక్ష్మి—నారదా! అనసూయయే గెలిచినది. మేమోడితిమి నీవయిన చెప్పి యిప్పింపుము.

నార—అమ్మా! నేనేమి చెప్పఁగలను! నేను చెప్పిన మాటలను మీరే వినరయితిరి ! అనసూయ వినునా!

అత్రి—ఓహో! ఇప్పుడీతగ వేయాకాశవాణియో తీర్చవలెను గాని మానవులు తీర్పలేరు.

[తెరలో ఆకాశవాణి]

ఓహో! అనసూయమహాసాధ్వీ ! జగత్కర్తలగు బ్రహ్మ విష్ణు, మహేశ్వరులు లేనిచో జగంబులు నిలువవు. కావున వారికితి గి

రూపములం బ్రసాదింపుము. నీకు వారి మువ్వురి యాకృతులుంగల దత్తాత్రేయుఁడను కుమారుండు కలుగును.

నార—అనసూయాసతీ ! ఆకాశవాణి పలుకులనాలకించితివి గదా! ఇఁకనయిన వారిభర్తలను వారికిమ్ము.

అన—ధన్యోస్మి! ధన్యోస్మి! నారదమునీంద్రా! అట్లే యొనరించెదను. [జలంబులు పట్టి] ఓజగదీక్షకా! నేను మహాపతివ్రతనయితినేని యీ త్రిమూర్తులకు నిజరూపంబులు గల్గునట్లనుగ్రహింపుము [నీరు చల్లగా—బాలురు త్రిమూర్తులగుచున్నారు.]

గీ. పూర్వపుణ్యమూలంబున భువనపతుల
బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వర ప్రముఖవిబుధ
సంతతులనొక్కచోట గాంచంగగంటి
చాలునానందమింక నాజన్మమునకు.

విష్ణు—అత్రిమునీంద్రా! మీపూర్వపుణ్యవిశేషమున మేము నీకు పుత్త్రులమైతిమి దత్తాత్రేయుఁడు మాయంశల నీకుజనించి, నిన్నానందింపఁ జేయఁగలడు. ఓయనసూయా! మహాసాధ్వినగు నిన్ను గెలువఁగలవారు లేరు. ఆచంద్రార్కముగు చిరకీర్తిమతివిగమ్ము—లక్ష్మీసరస్వతీపార్వతులాలా మహాపతివ్రతం బరీక్షించిన మీపలువతనంబునకు ఫలితముఁ గంటిరిగదా! ఇక బుద్ధిగలిగి మెలంగుడు. నారదా! మేముపోవుచున్నాము—

(పోఁబోవుదురు)

నార—అయ్యో! అయ్యో! ఒక మనవి—

విష్ణు—ఏమి నారదా?

నార—మీకోరికలు తీరిపోయినవని గాబోలును, నన్నిచ్చట విడిచి యొనరిదారినివారరుగుచున్నారు.

విష్ణు—తీరినది నీకోరికయేగాని మా కోరికలు గావే!

నార—నాకోరికలేమి? పిల్లలైన మీరు నిజరూపములు వచ్చుట నా కోరిక తీరుటా? మీసతులకు మీరు లభించుట నా కోరిక తీరుటా?

విష్ణు—సరి సరిలే ! ఇక గురివెందపొద కదలింపకు, ఇంతకు నీకోరి కయేమి.

నార—ఆఁకలి యగుచున్నది—

లక్ష్మి—కలహములతో కడుపు నిండలేదు గాఁబోలును—

నార—(లక్ష్మినిఁజూచి తల పంకించి) అమ్మా దీనితోఁగాని పూర్ణముగఁ దీరదు—

విష్ణు—నీయాఁకలిదీర్ప నేమి కావలయును?

నార—మీరేమియు దేవలదు. నేనే తెచ్చుకొంటి; వచనము మాత్రము సల్పితిరా ధన్యుఁడను. నాయాఁకలి దీర్చుకొందును—

విష్ణు—ఏమి తెచ్చుకొంటివి?

నార—గులకరాళ్లు—

విష్ణు—విపరీత వ్యక్తివి !

నార—ఈత్రిదేవులు—అనసూయ తమ కాఁగోట్టికైన సరిరాదని గర్వించినప్పుడు—

లక్ష్మి—ఇప్పుడామాటలేల ?

నార—అప్పుడీ గులకరాళ్ళను సెనగలుగ వేయించిపెట్టిన భుజియింతునని వేడుకొంటిని. కాని, వీరికనుగ్రహమురాదయ్యె—నన్నొక యున్మత్తునిగ భావించి, 'మీ యనసూయనడుగుము వేయించునేమో,' అని పలికిరి. కావున మీయందఱియెదుట—నేతదవశిష్ట మహోత్సవముందీర్చుకొందును.

లక్ష్మి—[అప] భార్గవీ ! చూచితివే ? ఈ నారదునిదుర్గుణము—పగఁబూనిన తాఁచుబాము వలె, నీవఁను గులకరాళ్ళతో మనల నింతదూరము వెంటాడించి మరల నవమానింపఁజూచు చున్నాఁడు—

పార్వ—(అప) కానిమ్ము ఏమిచేయుదము ? నిండుగమునిగినవానికి చలియొక్కడిది ?

నార.—సతీ! అనసూయా!

గీ. జటిని; సద్బ్రహ్మచారిఁ; గాంతారహితుఁడ;
కాని, బాలుఁడనోటు, నాఁకలిఁదపింతు
నీగులకరాళ్ళు నేయించియిమ్ము, తల్లి—
విశ్వసంతర్పణంబు గావింపవాఁడ—

అత్రి—ఏమిది? మాయనసూయ గులకరాళ్లను సెనగలుగ వేయింపనున్నదా; ఇది యన్నిటికన్న చిత్రముగదా !

నార—అమ్మా! మీకువలయునేనియొక బాణలియు, నగ్నియు, దెచ్చియిత్తునా ?

అన—ఏది? వానినిటు చూడనిమ్ము

నార—(అనసూయచేత గులకరాళ్లుంచగా మెత్తఁబడుచున్నవి)

అన—నారదా! ఇదేమి? గులకరాళ్లుగుగ్గిళ్ళవలె మెత్తనైనవి ?

నార—ఆహాహా! ఏమియీసతిమహాత్మ్యము !

గీ. పాణితలమె చెలఁగు బాణలిగాఁగ సా
ధ్వీమహత్త్వ మగ్నిదీప్తిగాఁగ
గులకరాళ్లువండి, గుగ్గిళ్లుగాఁజేసె
నీసతి సతీత్వ మెన్నఁదరమె?

త్రిదేవులారా! నాకుపైత్యమని పరిహసించితిరిగాదా ! మీరిది వఱకు నన్నుఁగోరిన ట్లిదిగో యీగుగ్గిళ్ళ ననసూయాప్రసాదముగమీ

కోపగుచున్నాను. స్వీకరింపుడు-అమ్మా! మహిషాసురాంతకీ! మాకు మిగులసిత్తువో లేదోసుమా!

విష్ణు—నారదా! చచ్చిన బురదపాముల నేలఁగొట్టెదవు?

నార—అంతమాటలక్కఱలేదు. ఈయనసూయాప్రసాదమున విూదోషలేశము లణఁగగలవు.

(అందఱకును పంచిపెట్టును) [అను ౯౫]

త్రిమూ—విూకు శుభమగుఁగాక! మేమఱిగెదము. [ప్రస్థా]

లక్ష్మి—అనసూయాదేవీ! నీకరుణచే మాపతులుమాకు లభించిరి. నీకు శుభంబగుగాక! మేమును మానెలవులకఱిగెదము. [పోఁబోవుదురు]

అన—భాగ్యము.

నార—అమ్మా! లక్ష్మీదేవీ! మాట-మాట-

లక్ష్మి—ఏమి నారదా!

నార—ఎవరోడినారు; ఎవరుగెల్చినారు? తిరిగి యొకమాఱు చెప్పుము.

లక్ష్మి—అనసూయయే గెలిచినది- మేమోడితిమి-

నార—ఇంకపోవచ్చును-ఈమాటవిననలయుననియే పిలిచితిని.

నార—[తనలో] ఈనారదుఁడు మమ్ముల్లను బాగుగ నవమానించినాఁడు [పోఁబోవును]

నార—అమ్మా! మఱిగొకమాట!

లక్ష్మి—మఱల నేమి నారదా!

నార—నావీనులకు విందుగా సుపుత్త్రులు కలుగవలయునని యీయనసూయను దీవించి మఱిపొండు-

త్రిదే—సుపుత్త్రప్రాప్తిరస్తు- (అను ౯౬) (ప్రస్థా)

అత్రి—నయవిశారదా! నారదా!

సీ. దేవకాంతలకు సతీయనసూయపై
తగవృఁ జెంచిన చమత్కారివీవె
అన—అనుమానపడక శోధనమందు గెలిపించి
నను ధన్యఁజేసిన యువఘుఁడవె
అత్రి—ఒనరఁ త్రిమూర్తుల నొకముహూర్తంబున
గనుపింపఁజేసిన ఘనుఁడవీవె
అన—పాత్రివ్రతలోక దుర్లభముగా మూఁడు మూ
ర్తులఁ జంకకిచ్చిన పోడవీవె
అత్రి—కష్టములనెల్ల సహియించి యిష్టసిద్ధి
నాకుఁ గలిగించినట్టి ధన్యాత్ముఁడీవె
అన—ధర మదీయనాటక సూత్రధారివీవె
నారదా ! యుపకార మనంతమయ్యె॥

నార—ఇదియంతయును మీ పుణ్యంబున గలిగెను. నాఘన మేమియును లేదు- కాలాతీతమయ్యె- పోయివచ్చెద. [ప్రస్థా[

దృశ్యము—౬-అదే రంగము.

[అన॥ అత్రి॥ బాలుని డోలికలో నూపుచుందురు.]

అత్రి—కుమారా! దత్తాత్రేయా! బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరాకార ధారితమగు నీ చిదానందవిగ్రహము నొకమారు చూడఁదలఁతుము- దర్శనమొసంగుము.

(దత్తాత్రేయ మహాకృతి కనఁబడుచున్నది)

[ఇద్దఱు పాడుదురు]

మంథరధర మంగళకర మంగళంబురా । మారసుందరా శ్రీమేశబ్రోవరా। దానధరణ దోషహరణ దానవేశనాశా । రాజరాజేశ్వరా మోపరాత్పరా। శ్రీనివాస జగదీశ్వరా। శ్రీరమా నాయకా జగన్నాయకా॥ మం॥   (తెర వ్రాలును.)

స ౦ పూ ర్ణ ము.

అనుబంధము.

ప్రార్థన.

౧ స్త్రీలు—సారంగ, ద్రుపద

ఓవీణాపాణి ఓసత్యవాణి అలఅలఅలఅల నీలవేణి। పంకజాసను
రాణి పావనభద్రాణి। ఓవీణాపాణి। సదమలగుణజాలా బుధ సన్నుత
గుణశీలా పతితపావనా। విధిహృదయాంచితపూరణా॥ ఓ॥

౨ పాపములు—బ్యాగ్, చతురశ్ర

ఘోర మాతో వాదమా। మేరలేని క్రూరమా। గెడపగ నడ
పగ। నిక సుంతజాలమా। కరములనఖముల కసువడితడయక నల।
యక పొసుతును విడువక నడుతుము॥ ఘో॥

౩ గంగ—బ్యాగ్, తిశ్రగతి

బుధహితా। సురవవరనుతా। కరుణా। భరణా। ధీమహితా॥బు॥
వేలువులెచటలేరే। ఖలులనరయగరారే। పలువిధములన్ దలచెడు
గతిన్। కసరే। వినరే। యరయరే॥ బు॥

౪ గంగ—సారంగ, ఝంపె

శ్రీనాధనుతవేద। భూనాధ కృపరాద యీనాడు దురితముల
గెడవుటకు తరిగాద॥ శ్రీ॥ ఇకనాకు నేదిదారి హితచరిత హృతదురిత।
ప్రణుతోస్మి యానిచరణ। కమలముల బడితి ॥లక్ష్మీనాథ॥

౫ ఆకాశవాణి—బ్యాగ్, తిశ్రగతి

శుభము శుభము గలిగెడునికసురనది సెతమానుమా। చనుము
చనుము లోకమునందున నొకసతిసరయగన్ ముదమునన్।గదియగన్
పరమ పదము దరియుమా॥శు॥

౬ నారదుఁడు—శ్రీరాగము, తితాల్

శ్యామసుందర శు...ంగ శుభగా। సుతముఖాంగ జగధీశ భుజగా। లలిత రాగ కళలఁ వినవుగా॥ శ్యా॥ స్థిరముగా మహాదీన్వస నాదము। సుఖముగా వినరా సుకుమారా। సకలోక భగితా శుభ చరితా। లోకనేత మోక్షదాత నిరత॥ శ్యా॥

౭ నారదుడు—మోహన చతురశ్రి

జగములకధిపతి వీవే॥ జ॥ జగములు నగములు జంతుజాలము లు నిగనరసురగరుడులు నసురులునీవేమును సకలము నీవే। జనపద నానా వనతతినీవే। ధరణీ। నభ తారలునీవే॥ జ॥

౮ గంగ—కాఫీ, చతురశ్రి

పరమ నిర్మలాత్మలారా॥ ప॥ మహాసాధ్వులగు పవిత్రలారా ఓకృపాత్మలారా॥ ప॥ పరమభయంకర పాపసంతతుల బాసినన్ను బ్రోవరారే॥ ప॥ సాధ్వులందు మీపాటివారినీ జగతినరయ కృపనెగడచేయుడీ! లోకపాలకులుగా। మీపతులు। నాకదేవతలుగా। ధీమతులు లోకాలోకములెల్ల। మీమహిమలోన జనన మరణములుగను॥ ప॥

౯ త్రిదేవులు—మోహన, ఝంపె

లేలెమ్మ భయముడిగి। లలితాంగి శుభమగును। ఈలీల వగవగను నేలా వినుతశీలా॥లే॥ ఈఘోర భూతేశులెవరమ్మా తెలుపుమా ఆగమ్మానుగతశుభ। చరితయిటురాదగునె। మేమానుసీకింక। బాలా సుగుణజాల చాలులేవగచుటిక। కలతపడ। కుము మదిని॥ లే॥

౧౦ గంగ—హనుమతోడి, చతురశ్రి

దీనజనపోషణా। దేవదేవ॥దీ॥ దీనజనపోషణా సుగుణభూషణా. ఘనాపన్నుగ। పాలింపవు పాపంబేమొ॥దీ॥ దీనతను నీనామమెవేమరు తలపంగా నాదిక్కుజూడకే మఱచెదవా। జనపోషణా। దేవదేవా॥దీ॥

౧౧ నారదుడు—కల్యాణి, ఆది

శ్రీరమాహృదయలోలా। నీరజాన్వితవనలోలా। శుభగుణజాలా వినుతచరిత్రా విధినుతా॥ శ్రీ॥ విబుధ వినుతచరణా సుమహిత సుర హిత కరుణా। భువనపాలనా। శశిదినకర శ్రితనయనా నీరజనయనా। నిర్మలచరితా। నిజహితభరిత॥ శ్రీ॥

౧౨ —బ్యాగ్, చతురశ్రి

చనుమికన్ శుభాంగతరంగా।గంగా। ఘనానందముగ గనుమా ॥చ॥ (మిశ్ర) పాపములచే బాధలనందన్ భావ్యమాయిదినీకూ నీపాపంబుగ చనంగా నిర్మలాత్మను బొందుమమా। భూతలంబుగ జేరివేగన్ ప్రాధ్వ యూయనసూయతో నీబాధలెల్లను దెల్పుమా। నీనమస్కారంబులిదు మా నిర్భయత్వముగాంచుమా॥ చను॥

౧౩ త్రిదేవులు—బ్యాగ్, ఆది

ఇదితగను నారదా నీపలుకులు వినకరంబువిచిత్రమా। తెలిసె॥ నిది॥ కలుషమానవాంగన గుణవతిగావిచిత్రముగ నీవిటుపలుకగ॥ నిదిర మమునిటు దెగడగ దలచెదవా। యెవతెనో సతిగబొగడెదవా। సరివ। తెలిసెలే కలహాగుణమునుగనన్। సరసమా। విసరమా। పరుసమా॥ మునీంద్ర॥ యిది॥

౧౪ నారదుడు—మాయామాళవగౌళ, చతురశ్రి

భజగోవిందం భజగోవిందం గోవిందం భజ మూఢమతే॥ భ॥ భూచర జలచర ఖేచరసన్నుత బుద్ధివిశారద యోవరదా॥ భ॥ నారాయణ చిదానందా శుభపారయణ పరమానందా॥భ॥ లక్ష్మీవల్లభ కౌస్తుభభూషణ మోక్షపురీశ్వర చక్రధరా॥ భ॥

౧౫ లేదు.

౧౬ లక్ష్మి—శంకరాభరణము, చతురశ్రి

తెలిపెదను వినుము ప్రతిన నికనే॥ తె॥ పూనిమదమడతు దాని దిగదుముతు॥ తె॥ పరిభవమును మునభరియింపను। అయంబునన్ వల

యుపని॥తె॥ లయంబుజనించి జగంజెట్టులైన। భయంకరాకృతి వహింపనా। సహింతునా। దాని। క్షమింపనా॥తె॥

౧౭ నారదుడు—శ్రీరాగం,తిశాల్

భజభజ మారుతినుతనామ। కోదండరామ॥భ॥అజరుద్రసురేశ కిరీటాలంకృత మణిమండిత। చరణాకమలయుగళ శశిభాకర శ్రీకర లోచన॥భ॥ సుజనాభయ శంఖుచక్రశార్ఙ్గ గదాలంకృతవర। శ్రీవత్సాంకాంచిత తనసేవిత సనకసనందన॥భ॥

౧౮ నారదుడు-చతురశ్ర

తగదిక మీరిటుసేయగ॥తగ॥ఆసాధ్విని నీరాకారయుకెంతో॥త॥అనార్యులై సతిననసూయున్। హేయిడుమల్ వడజేయందరమగునా ఓహో॥త॥ పులులనుగని సరసములునుబల్కుట॥ తగవా నగవా తగువగుతెలువా। జగతీశ సతీ। జనంబులకుసీ। గుణమా ఘనమా నఘంబు గనమా। తగదుపుడీ। వినుడీ। యికచనుడీ॥త॥

౧౯ నారదుడు-దేవగాంధారి, ఆది

జగన్నిర్మాణ పోషణాధారణా! బ్రహ్మాండకారణా॥జ॥ నీచరణములేనినిరమునీ। రజభవాదులీయవనీ। వ్యోమాంతరంబులందు గాంతుర భవానీ। లోకంబులెల్ల కంబుకంఠనీదు దయాంబువీచికా పరంపరలో। సంభూత పావనామృతంబు జగంబందుగోలుచుందురభవా॥జ॥ జగములు నగములు జంతుజాలములు బ్రహ్మాండ భూతాదిసమస్తము॥ నగజాధిప బ్రహ్మేంద్రాదులు నీయాకారమేకాదా శ్రీహరి॥జ॥

౨౦ పార్వతి-శంకరాభరణము, చతురశ్ర

ఓజగత్ప్రభో। యీకార్యమెటు సనిపెదనోఇక । నాకెటు తోపదు హా॥ఓ॥ సతిననసూయాదేవిగ। ఘనసాధ్వియైన గుణదీపిన్। అవమాన పరుపకలవా॥ఓ॥

౨౧ భృంగి-బ్యాగ్ చతురశ్రి

ఈవిధమున నవ। మానపరుప నన్నెవడని తలచితివో। నీమది॥ ఈ॥ చాలును చానా। సాధులతో నా-ఈవిధిగా నాడుటతగునా- నా యెడవాడా నాశమురదా యించిశపించెద చూడుమిదేనను॥ఈ॥

౨౨ అనసూయ-సావేరి, చతురశ్రి

జగదీశా నాకెవరుదిక్కు॥జ॥ భిక్షుకుడొక్కడు భీమరూపము న। మతమునలుపగ వేచెననినా మనమందున నెంచుచుంటిగా యీ। సమయమునను-ననుగావగదవే॥జ॥

౨౩ అనసూయ—మధ్యమావతి చతురశ్రి

పలుగాకి పనులుసేయకుమా। పాపంబులనిక మానుమా తొలుత ॥ప॥ పలలితాంగులా సతులతోడ నీ। చములొనరింపం, జనందగదు ॥ప॥ ఈవిధమగు సాధ్వీల ఘన మహాత్మ్యమెఱుగ కిల్లమూఢతన్ పలిపితివి। ఇంకనైనదుర్బుద్ధి నెంచకుము లేలెమ్మా వడి బొమ్మా యిక ॥పలు

౨౪ భృంగి—బ్యాగ్, చతురశ్రి

చాలునుచాలును పరిహాసము పర సతులతోడ నాకూ ఇక॥ ॥చాలు॥ మున్నింపు మందమతినైతిగా। యిపుడు వగంటి కనుచితిగా ఇంకచాలు—ఇంకచాలూ-ఇంకచాలూ ॥ఇక॥

౨౫ అనసూయ—హిం॥ తో॥ చతురశ్రి

పావహరణా పతియే నాదైవంబని నామనమునదగ ప్రార్థింతుగా। ఓమురహార భవహార రాధాకాంతా। చిదానందా ॥పా॥ దేవా నాపైనీవాత్సల్యం। బేపారంగా నిడుమాయికనీ। శ్రీపాదంబులె చింతింతున్। దయగనుమా। దాసజనాధీనా ॥పా॥

౨౬ అనసూయ—హి॥ తో॥ చతురశ్రి

ఈసమయమున దయగను నిరంజన ॥ఈ॥ భీతిమంతమా విధమునఘనవ। న్నగము నాపయినంబడె కనుపడి ॥నీ॥ ఆర్తలోకముల

నారయుటే నీయశము గాదా వరసదదాసి। పాదపద్మములు తలచెద కొలిచెద ॥సీ॥

౨౭ అత్రి—సురట, త్రితాల్

మనంబలరెగద ఘనంబుగన్। కమలనయన సాధ్వీత్వమహాత్మ్యము గనగగలుగుటే జనన్గనగనా ॥మ॥ మహితసుగుణ యీబాలామణినా। మగువయగుట సత్ఫలంబుగలిగెన్। బహుళకలుషసంతతులు నశించెన్! ప్రవిమల సతీత్వ భరంబుగన ॥నా మ॥

(విశ్రాంతి)

౨౮ ఇంద్రాదులు—జంఝూటి, త్రిశ్రగతి

పరమపురుష విగతకలుష గరుడగమన కమలచరణ। వరనగధర యరిగంభీర। కృపానిలయ రిపువిదార ॥ప॥

౨౯ నర్మద—హిండోల్ రాగం, చతురశ్రగతి

కరుణాలోలా కరుణనుగనుమా। ప్రాణేశ జాలిగొనుమా ॥క॥ ప్రాణములున్ శమియించెగా॥క॥ శీతనమగు నుపచార శతములన్। జేసితి శాంతము గల్గగా॥క॥ నాయీశ్వరుడీ। వేయని నిరతము। పూజలు సల్పుచునుంటిగా ॥క॥

౩౦ కాశి—బ్యాగ్, చతురశ్ర

తెలసెను తెలసెను కపటము సుదతీ। తెలియదనుచు దలచెదవేమో అలయక వేరొక యధమునొగసుగని మదముననను। విడదలచెదవా॥తె॥ కనులేలేవని కనపడిన మగల। గనుగొని కనుగిలిపెదవా। నాయెదురుగ నెవ్వడు నిలువను గెలువను। ముదుసలినని దలచివో॥తె॥

నర్మ—(సాకీ) ఓమదీయ సకల చింతాపహారా। మనోహరా నీవే నాదైవంబని నామనంబునా। దయదలంచి కొలుచునను నేలజాలమేలా॥

కాశీ—సరిసరి చాలును। చదువు చదువనిక। పలికిన మరుబలి కెడవా। ఛీ అరచెదవా। పరచెదవా। కులటనగుట తెలసెనుగా ॥సరి॥

30 నర్మద—సోని చతురశ్రి

హా హృదయేశ్వరా। నన్ బాసితివా ॥హా॥ అతిసుకుమారమై యంచిత సుందరమై యమరెడు భవదీయాకృతినే। డీవిధిగతించెగా॥హా॥

31 నర్మ—కామవర్ధని, ఆది

నాకేమిగాదోపదోజననీ। నాదుపతి యీనాడునన్ బాసిపోయె నేమార్గము నాకింక॥నా॥ జీవరక్షణము చేయుటకొఱకై చిరతరాత్రి జెం దితినా పతివీడితి। నాపతిజీవంబులనర్పింపుము నాథునితోడిదె జీవయాత్రగా నెంచుచుంటిగద ॥నాకేమి॥

33 కాశీ—బ్యాన్, దాదరా

కనుపింతయయ్యోహా। నాన్వింతమందునా। ఆనందమా నానం దమా సీచందమెల్లహా॥ ప్రపంచమెల్లనా। కహాకనంబడెన్। పురా కృతమా భాగ్యంబు వహావ్వా ॥కను॥

34 మన్మ—బ్యాక్, తితుల్

సానానహామూ నాధైర్యంబున్। నాభుజశౌర్యంబున్।ముల్లోకం బుల కల్లోలముగా తల్లడిల్లంజేయునుగా॥నాసా॥హరిహరులనై। నను సురులనైనను పరులనైనన్ మదమణతున్ ॥నాసా॥

35 లక్ష్మి—శ్రీరాగం, దాదా

ఓమదన సుగుణ సదన। ధరణికిని కనువడిజనుమా। పయసంబ యి వడిజనుమా ఆయనసూయనుగనుమా ॥ఓమద॥ పరిభవమును గంటిగా। ప్రాణములిక తృణముగా నారదుసు హసించెగా॥ ఆమదాంధ యనసూయకు పరిభవమిడవలయుగా। తనయుడ ననుచును। మరి మరి। తడయకుమనుచును దెలిపితి తల్లిరుణము దీర్చుము ॥ఓమదన॥

౩౬ ముఖారి—సరస్వతీమనోహర, చతురశ్రి

ఇపుడెచని పరీక్షింపాదను నీ। విటుల చింతనొందనేలనమ్మా॥యి॥ ద్రుపదంబగు పిల్లచేతనుండగ। కృపాత్మవగు సేవ్యనను బంపగ। సుజాతయగు అనసూయను గాంచగ। శోకనిముషను తెడవ్యసేయక యే॥యి॥ ఈసంకల్పము వసంతుసకు నిపుడెటుకజేసి। హానిపాయమునుగొని। యూపమీర చైత్రిదేవతలగొని జనని నీకువందనములనిడి ॥యిపుడే॥

౩౭ నారదుడు తిశాల్

మహాసాధ్వులకు తమకిది తగునా। సరితెలసెనుగద ॥మ॥ అనుపమగుణవతి। శుభవతియగునా। యతివసుగుణ మిక్కైన దెలియుమా ॥మహా॥ సుబుద్ధిగాంచుమా। దుర్బుద్ధిమానుమా, గెలువగతరమగునా హేహే గెలువగతరమగునా। మలినకార్యంబు చాలింపుమా। యిది వినుమా। సరసమసరి ॥మహా॥

౩౮ అన—హుసేనుష్రోడి, తిశాల్

ఆ హా హా హా। యాలరులను గనగ। సలరెనుమదినా ॥కహా॥ ఓహోహో యాచాయల్। మహీంద్రఛాయల్। మందమంద। పవన। పవన చయముపీచె॥ ఆహా॥ సెలయేటి దారులల్। నెలదేటి బారులల్ హృదయానంద మొసంగెగా। మదిసంతోషము గల్గెగా ॥ఆ॥

౩౯ అ—పంచరాగమాలిక. జల్లా

పుష్పరాగ। సుగంధిత। సితా। పుష్ప॥అళీసేరథ మన్మథా। పాహిమాం ॥పుష్ప॥ వనసంతతిని గనగా। మహితం। బమ్యెగా ॥పుష్ప॥

౪౦—బీగ్ ఫలాస్, రూపకం

1 కరుణాకరుండవగుచు వగచు నను దయగనుమా। మితచరితా। హాత దురితా। హితభరితా। సురనుతా। కూర్రమా। ఘోరహా। వీగ్ ఫలాశనిషకుమా॥ పుష్ప॥

౪౧ నాయకి—త్రిశ్ర

2 శ్రీకరముగు। నిత్యక్షని లోకములేలెడి దేవ। శోకము నాకిదేమె లా। శ్రీమంగళరతినాయక ॥పుష్ప॥

౪౨ కామవర్ధని, రూపకం

3 పుష్పశరా। పపహరా। మోదకరా। గుణవిధురా శ్రీలలితా। తనయా బుధసేవిత సుభకరణహారా। కల్యాణాన్విత వైభవ కామవర్ధనా ॥పుష్ప॥

౪౩ మోహన, రూపకం

4 శేషతల్ప నందనా। మృగనా। ధేశ్వరస్మరా పుష్పనాయక మోదదాయక॥ పక్షివాహన మోహనాంగ ॥పుష్ప॥

౪౪ శ్రీరాగము—రూపకం

5 పలుమరునిను కొలిచెదరా మృదుసుమముల నిడిచితిరా। నీపదాబ్జముల। పలుమరు। నిశితినధక శ్రీరాగము ॥పుష్ప॥

౪౫ మన్మ—జంఝూటి, చతురశ్రి

సుదతిరో। నాతోనిటులాడదగునటే। మదనసుఖములనిమమారయమునను। తపమును విడచితినిక। గలయుటకు ॥సుద॥ కోపమున నిటుపలుకుట తగునటె। నాపయిక దయదలపవుగా। అధర మధురము నొసగుము లనినాలలితముగ ॥సుద॥

౪౬ అస—బ్యాగ్, తితాల్

పాపమురా। పరావనితలజేర ॥పా॥ మదమున తెలియక మాటలాడెదవ। తలశకలములగురా కూర్రా। భీతిగొనక। విపరీతినా। తోపంతంబు లిడేరా। కృాగా తెలిపెద నివడవా నిలునిలు ॥పాపము॥

౪౭ మన్మధుడు—భాగేశ్వరి కురుజంపె

కాపాడు మపరాధి। గానైతి ఘనసాధ్వి। నీపదాంబుజసేవ। సముచేతనోమాత ॥కా॥ విపరీతకార్యంబు। విదితముగ నొనరించి।. వె

త్రినై తినినన్ను। నీక్షింపుజననీ। బుధవినుతగుణశీలవని యెరుగకిటులఘు
న। మూఢచిత్తుడనై తి। మోహాంబు నిషన్నై తి ॥శా॥

౪౦ అను—లేదు

౪౯ అన—పూరి ఆది

జారులిటుల పాపకూపముల బడి సమయుచుందురిగా ॥జా॥ సార
రహితమైనభౌతికపు సంసారసుఖముకు నగుచు లోనయిమరిమరి ॥జా॥ తిరితిరి
అరగడియసుఖముకు గోరి। సురుచిగ పదమును దూరి। నరకబాధలిహమున
గని। ఛీ యని జీవము రోసెదు ॥జా॥

౫౦ మన్మథుడు—సారంగ చతురశ్రి

ఓహో మది ముదమందేనీ సతిగాంచగ ॥ఓ॥ బహువిధదురితపు
ఫలితము తొలగెను॥ ఓ॥ కామాంధుడనై కపటాకృతినై। కలుషము-
లనునే। నొనరించినాడ। చాలుచాలుచాలునిక సతులదూర। దోష
మా। ద్రోహమా। పాపమా। తాపమా। మేరమీరి। సంచరించి। నాడ
దుర్వ్యళింబుగాంచి ॥ఓ॥

౫౧ మాలది—ఆనందభైరవి; చతురశ్రి

సుతులారా। సుతులారా। గతిలేనిమహాపద బొందుమనుచు
విధివ్రాసెగా॥సు॥ పురములు నడవులు దిరిగినవార। పిడికెడన్నంబె
టదొరకదు॥సు॥ అనయము। నశనము దేహిదేహియని యడుగగ మ
నకావిధి వ్రాసెగా ॥సు॥ పిల్లలు:—మాజననీ। ప్రియజననీ। వెతనొం
దితి మాకలిబాధచేత మనలేనన్। మా ।కడుపున। ననలము। గడలుకొ
నినగతి। నడలితిమమ్మా। మాయమ్మా। తడబడినాలుక పిడుచపడినయ
ది। దాహము నిమ్మా। మాయమ్మా॥ మా॥

౫౨ అత్రి—జంఝూటి, చతురశ్రి

నగసుధీర। శుభవిచార। గరుడవాహనా॥ న॥ నాతపంబు గాంచివేగవరము లొసగుమా ॥న॥ అరవిదాః। హతవికార భువనపాలనా। పరమప్రీతి తోడనాకు వరములొసగుమీ॥

౫౩ అత్రి—బ్యాగ్, త్రిశ్రగతి

కరుణాకర। లోకేశ్వర। సర్వేశ్వరా। హేపరాత్పరా। హేపరాత్పరా। హేనాపవిదూరా॥ క॥ భుజగశయన నగధరా। భువ సంచరణ। అసుర సంహరణ। పమరపురుష। నిగలకలుషనిబుధనుతా। శుభ చరితా। రిపుహతా మునిహితా॥ క॥

౫౪ అత్రి—జంఝూటి, చతురశ్రి

మోదమందెమదని। పూర్వసుకృతము తోలంగె॥ మో॥ పరమ పురుషునిగనగా। సుకృతంబొదవెనుగాకదు॥ మో॥ వరనందన వరలాభము। బడయదగిన భవ్యవరము బడసితిని। కదురయమున। తాపమెల్ల నమసెనునా। కేలోకంబుల గలుగదు॥ మో॥

—విశ్రాంతి—

౫౫ లక్ష్మి—బ్యాగ్, త్రిశ్రగతి

తెలసె। తెలసె- గమనుదనము— త్రిజగదధిపతీ కుమతి ॥తె॥ నెలతలనిన మగల మదులనలచు దనముగా ॥తె॥ [షేర్] ఓనమ స్తనారీ హృదయచోరా- లీలావాతార నిర్వికారా [మిశ్ర] వాదమా- యిది భేదమా- నతి వగపుగనెదవా- కుమతి॥ తెల॥

౫౬ త్రిదేవులు—బ్యాగ్, త్రిశ్రగతి

చాలునిక సంతసంబు గల్గెబాగుగా ॥చా॥ సతులనిటుల బలుకగ। సరసమనుచు దలచితిరోకో। హితమునలువు॥ వితము దెలుప। సహితము హితమా। పరిభవమును। బడసినమము। గనగవుట సంతసమా। సాహసమా। తామసమా। రాజసమా ధీమసమా। పలుమరు మాతో పంతముగాచాలును తెలసె। చాలును తెలసె। నాహా ॥చా॥

౫౭ నారదుడు—బ్యాగ్ చతురశ్రి

అనసూయా తోడా! నిటువాదులాడా! నఘమానువినుడీ! వి నుడీ అఅఅఅఅఅ ॥అన॥ చాలును చాలును సాధ్వీలతోఁసరి॥ హాస బుగావింపగా చాలనోర్చిహామని స్వర్గలోకములందుఁ దలపోయుచుం రిగా అఅఅఅఅ ॥అన॥

౫౮ నారదుడు—నాయిక, ఆటతాళం

గోవిందా చిదానందా పతితపావన! అఅఅఅఅఅ ॥గో॥ దేవా ధిపవినుత చరణా దైత్యసంహారణా ॥గో॥ భక్తపాలన! ముక్తిలోలన శక్తిచాలన గుణాధనా ॥గో॥

౫౯ అనసూయ—శుద్ధసావేరి, ఝంపె

[గ్రంథమధ్యమున నీయనుబంధసంఖ్య లేదు 69వ పుటలో అన॥ పద్యే శముక పంక్తి వద్ద చదువుకొనవలెను.]

దయసేయగదరయ్య! తడయకను పీఠములు ॥ద॥ తమదర్శనము చేత తనువు సఫలతగాంచె ॥ద॥ కుమారులైె భువన నుతచరి తులగు! తమరిటుల దయగనుట! పరమసుకృతము గాద! ముదితాత్ము లై మీరు! లరుగుటయె సురహితము! తొలుదొలుత తపములను! స లిపితిని! ఫలమొసగె ॥ద॥

౬౦ నారదుడు—మధ్యమావతి 14 అక్షర [ఆడే చౌతాల్

దెల్పెదవినుడిక శుభచరితము గలిగిన గతినిక ॥తె॥ ప్రియు ననసూయను గనుగొని భిక్షమడిగి వసనము విడుమని! యడుగ శిశువులనుగను నొనరించి క్షీరమునొసగెను ప్రియకరముగ ॥తె॥

౬౧ త్రిదేవులు- తితాల్

పోపొమ్మిక నారదమునినాధా! తడయనేలా! నివేవడిగా ॥పో॥ కరుణ గనుమామఁ వివినుమా॥ భూమికిబొమ్మా! వైరంబుసుమా ॥పో॥ ఆయనసూయకు నోడితిమికమా యశేనునుమాంగ! ల్యములనిమ్మా వేగముగజని! వినయముననుమన! పిని బలుకుముపర! మనుగుమునీ దిక్కిక నీశక్తిచేతనే పతు! లంబొడగాంతుము వినుమా! వెనుకరు షముబలికితిమనఘా! కరుణగనుమా వేగ ॥పో॥

౬౨ నారదుడు—కాఫీ-తిశాల్

రయమున ధరణికేగుడమ్మా ॥ర॥ రాజిత యానాసతినిన్। గనుగొనుడు ॥ర॥ గతకృత్యముల మదిలో। పలనిడక కరుణవలవ్రనుడీ। యికజనుడీ జగద్ధి పతులను। పసితోనయులగను సలిపిన సతిపయి। చలమేలా చనుడీ కనుడి। యానపాయనుగ్ ॥ర॥

౬౩ త్రిదేవులు—సింహేంద్రమధ్య. చతురశ్రగతి

ఓలతాంగి మా వాణీశ్వరులను। మానోనంగుమిక శ్రేయంబౌ ॥ఓ॥ చాలమోసము సలిపినామను। సదమలమానసక్షమియింపు ముమను ॥ఓ॥ తోలుతనారదుడు పలికినపలుకును। తెలియక పెడచె వినిడితిమిగా। కలతనొందితిమి మాహృదయంబుల కరుణతోడ పతిబిక్షమునొసగుము ॥ఓ॥

౬౪ నారదుడు—రాగేశ్వరి, చతురశ్ర

ఈసుదతి। సుమహిత। సుకహిత। మైన సచ్చరిత్రయగును వినుమా ॥ఈ॥ సాధ్వులెల్లననుసరింప తెరవై। సద్గుణసంపూర్ణవై। నరలోకపావన ప్రముఖమై। శుభదమై। సుకృతమై। యనింద్యమగు సీ॥

౬౫ నారదుడు—మాయామాళవగౌళ త్రిశ్రగతి

అనసూ। యాప్రసాదమూ మనకు సుప్రసాదమా ॥అ॥ వనరుహాసంభవ హరహరవరులకు రుచికర ॥మన॥ గులకరాళ్ళు సెనగలుగా నలయక పచనంబుజేసె। సలలిత సఫలప్రదాత యశోపేతగా ॥అ॥

౬౬ త్రిదేవులు—బ్యాగ్ చతురశ్ర

విమలని గమవినుతా మంగళమగు॥ విశ్వజనాహ్లాదిత చరిత్రమగు ।విమ॥ ప్రముదము గలిగెను పావన కథనము। విమలతచేజగద్వినుతిగాంచితని। భువన పతులపసి। బాలురజేసితి। శిలల పచనమును సలిపితివమ్మా సిశ్వలోకహిత విఖ్యాత చరితా ॥వి॥

సంపూర్ణము.

14823